

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
RAHVUSVAHELISE JA EUROOPA ÕIGUSE ÕPPETOOL

Simoona Hion

SÕNAVABADUS INTERNETI KOMMETAARIUMIDES: ÕIGUSLIKUD ASPEKTID

Magistritöö

Juhendaja

prof Julia Laffranque

Tartu

2014

SISSEJUHATUS

1. Sõnavabadus interneti kommentaariumis	6
1.1. Interneti kommentaariumi olemus	6
1.2. Sõnavabaduse olemus ja põhielemendid	14
1.3. Sõnavabaduse piirangu alused	17
1.4. Peamised põhjused sõnavabaduse piiramiseks interneti kommentaariumides	22
1.4.1. Reputatsiooni kaitse	22
1.4.2. Vaenu õhutamise interneti kommentaariumis	25
2. Vastutus interneti kommentaari sisu eest	27
2.2. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Euroopa kultuuriruumis	27
2.2.1. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas ..	27
2.2.2. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Euroopa Kohtu praktikas	31
2.2.3. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Eestis	33
2.2.4. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Ühendkuningriigis	34
2.2.4.1. Laimuseadus	34
2.2.4.2. Põhja Iirimaa Ülemkohtu otsus <i>J19 & Anor vs. Facebook Ireland</i>	35
2.3. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Ameerika Ühendriikides	37
3. Euroopa Inimõiguste Kohtu soovitusel kolmandate isikute õiguste kaitse tagamiseks interneti kommentaariumis	41
3.1. Teatamise ja kõrvaldamise süsteem	41
3.2. Eelmodereerimine	43
3.3. Registreerimise kohustus	46
KOKKUVÕTE	50
KASUTATUD LÜHENDID	59
KASUTATUD KIRJANDUS	60
KASUTATUD ÕIGUSAKTID	63
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	64
EESTI KOHTUPRAKTIKA	64
EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHTUPRAKTIKA	64
EUROOPA KOHTU PRAKTIKA	65
MUUDE JURISDIKTSIOONIDE KOHTUPRAKTIKA	65

SISSEJUHATUS

Magistritöö teema on ajendatud tänapäeval aktuaalsest probleemist, milleks on anonüümne laim interneti kommentaariumides.¹ Internet, mis algselt oli staatilise iseloomuga ja mille sisu oli kontrollitav, on tänaseks muutunud vastupidiseks. *Web 2.0*² lahendused võimaldavad kasutajatel interneti sisu loomisse panustada, tõstes sellega veebikeskkonna väärtust. Tänu aina täienevatele ja vabalt kasutatavatele veebivahenditele on igal inimesel võimalik olla interneti sisu looja, pidades ajaveebe, jagades fotosid, suheldes omavahel foorumites ja avaldades arvamust interneti kommentaariumides. Kui *Web 1.0* ühendas arvuteid, siis *Web 2.0* ühendab inimesi.

Web 2.0 on muutnud interneti kommentaariumi üheks tänapäeva olulisemaks kommunikatsioonimeediumiks, läbi mille võetakse sõna, avaldatakse arvamust ning levitatakse ideid. Seega on interneti kommentaarium vahend sõnavabaduse teostamiseks, mis on demokraatliku ühiskonna alustala. Interneti kommentaarium, mis võimaldab inimestel kiirelt ja lihtsalt avaldada arvamust ühiskondlikes küsimustes, edendab osalusdemokraatiat ja kodanikualgatust. Samal ajal on interneti kommentaariumides kasvanud ka laimavate ja viha õhutavate kommentaaride hulk. Antud probleemi põhjuseks peetakse internetikommentaatorite anonüümsust, mis võimaldab kommentaatoril olla vähem enesekriitiline. Samuti on levinud aramus, et internetis kommenteerimisega ei kaasne vastutust interneti kommentaari sisu eest. Seega võimaldab interneti kommentaarium ühelt poolt soodustada osalusdemokraatiat, kuid samal ajal võimaldab ka anonüümselt teisi isikuid laimata. Anonüümsete interneti kommentaaride head ja halvad küljed on ühiskonnas palju kõneainet pakkunud, kuid vähe on analüüsitud antud teemat õiguslikust aspektist.

¹ Autor kasutab töös mõistet „internet“ läbivalt väikese algustähena. Emakeele Seltsi keeleteoimkonna 30.06.2008 otsuse järgi võib ülemaailmse arvutivõrgu Interneti kõrval üldisemat võrgustiku mõistet nimetada ka laensõnaga internet. Õiguskirjanduses kasutatakse mõistet nii suure kui ka väikese algustähena. Vt. lähemalt mõiste väikese ja suure algustähe kasutusviisidest E.Tohvri. Internetiteenuste vahendaja tegevusega seotud õiguslikke küsimusi autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kasutamisel internetis. Magistritöö. Juhendaja Pisuke, H. Tartu Ülikool 2007, lk 11-13.

² Web 2.0 mõiste pärineb *Tim O'Reilly*'lt, kes 2004. aastal ühel ajurünnakul selle termini välja käis. Vana veebi hakati kutsuma Web 1.0. Erinevusi Web 1.0 ja Web 2.0 vahel võib leida nii teenustes, tehnoloogilistes lahendustes kui ka sotsiaalses dimensioonis. Arvutivõrgus kättesaadav: http://oreilly.com/oreilly/tim_bio.html (18.04.2014).

Magistritöö teema on ajendatud ka 2013. aastal tehtud Euroopa Inimõiguste Kohtu (edaspidi ka *EIK*) lahendist *Delfi*³ kaasuses, milles kohus leidis, et internetiportaal on kaastutav interneti kommentaariumis olevate kommentaaride sisu eest. *Delfi* kaasus pälvis palju tähelepanu, sest oli esimene kaasus EIKi kohtupraktikas, milles analüüsiti interneti kommentaari sisu vastutuse küsimust. Teema aktuaalsust ja olulisust ilmestab asjaolu, et *Delfi* kaasus ootab menetlemist Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkojas. Rahvusvahelist mõõdet lisab, et *Delfi* taotlust võtta kohtuasi menetlusse suurkojas, on toetanud 69 meediaorganisatsiooni, sh *Google, Forbes, New Corp, Thomson Reuters* jne.⁴ Seega saab väita, et sõnavabaduse õiguslikud aspektid interneti kommentaariumis vajavad analüüsimist.

Eeltoodust tulenevalt on magistritöö eesmärgid analüüsida õiguslikust aspektist, millal ületab interneti kommentaar sõnavabaduse piire, kes peaks vastutama interneti kommentaari sisu eest ja milline vahend, arvestades interneti kommentaariumi iseloomu, oleks proportsionaalne meede vähendamaks sobimatuid interneti kommentaare.

Autor kasutab magistritöös analüütilis-võrdlevat uurimismeetodit. Magistritöö käigus analüüsitakse olemasolevat kohtupraktikat ja võrreldakse erinevate jurisdiktsioonide regulatsiooni eesmärgiga saada teada, kuidas on reguleeritud vastutus interneti kommentaari sisu eest.

Magistritöö esimeses peatükis annab autor ülevaate interneti kommentaariumi olemusest. Autor lähtub põhimõttest, et interneti kommentaarium on sotsiaalse meedia üheks vormiks. Esimeses peatükis uuritakse, mis on sõnavabadus ja kas see kohaldub ka interneti kommentaariumile. Sõnavabadus pole absoluutne õigus, sellega kaasnevad ka kohustused ja vastutus. Seega analüüsitakse, mis alustel on sõnavabaduse piiramine lubatud. Peamisteks sõnavabaduse piiramise põhjusteks interneti kommentaariumis on autori arvates reputatsiooni kaitsmine ja viha õhutamise piiramine.

Töö teise peatüki eesmärk on võrrelda interneti kommentaatori vastutust Euroopas ja Ameerika Ühendriikides (edaspidi ka *USA*). Autor annab ülevaate, milliste järeldusteni on jõudnud Euroopa Inimõiguste Kohus, Euroopa Kohus. Lisaks antakse põgus ülevaade

³ EIKo 10.10.2013, 64569/09, *Delfi vs. Eesti*.

⁴ Media Legal Defence 13.01.2014. a kiri EIK Presidendile. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.mediadefence.org/tags/delfi> (18.04.2014).

interneti kommentaatori vastutusest Eestis.⁵ Magistritöös on võrdlemiseks valitud Ühendkuningriigi õiguskord, sest Ühendkuningriik, mis kuulub nii Euroopa Nõukogusse kui ka Euroopa Liitu, reguleerib vastutust interneti kommentaari sisu eest vastupidiselt *Delfi* lahendile EIKi käsitluses. Ameerika Ühendriigid on autor valinud võrdluseks põhjusel, et internetil ülemaailmne levi, mille tõttu pole võimalik piirduda ainult Euroopa kultuuriruumiga. Lisaks administreeritakse on USA-s mitmeid üle maailma tuntud sotsiaalvõrgustikke, nagu *Facebook*, *Twitter*, *YouTube* jt, mis on sarnaselt interneti kommentaariumiga, osa sotsiaalsest meediast ja mida kasutatakse igapäevaselt ka Euroopas.

Magistritöö kolmandas peatükis analüüsitakse Euroopa Inimõiguste Kohtu *Delfi* kaasuses antud soovitusi, kuidas tagada kolmandate isikute õiguste parem kaitse interneti kommentaariumides.

Eesti Riigikohtu⁶ ja Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika kohaselt vastutab interneti kommentaari sisu eest internetiportaal. Kuigi kohtupraktika on jõudnud eeltoodud seisukohale, pole analüüsitud, kas internetiportaalil on võimalik antud kohustust ka praktikas täita. Euroopa Inimõiguste Kohus andis *Delfi* kaasuses järgmised soovitusid, kuidas internetiportaalil oleks võimalik ära hoida ebasobivad kommentaare. Soovitused olid järgmised:

1. Interneti kommentaari sisu eelmodereerimine;
2. Registreerimise kohustus kommenteerimise eeldusena.

Pidades silmas interneti kommentaariumi iseloomu, mille sisu loovad kasutajad ja kuhu postitatakse päevas hoomamatus koguses kommentaare, peab autor vajalikuks analüüsida, kas Euroopa Inimõiguste Kohtu poolt antud soovitusid ka praktikas toimiksid. Autor analüüsib välja toodud meetmete olemust ja toimivust praktikas. Autor soovib jõuda järelduseni, milline meede oleks proportsionaalne sõnavabadusse piiramiseks interneti kommentaariumis.

⁵ Põhjusel, et Eesti regulatsiooni interneti kommentaatori vastutusest on analüüsitud Tartu Ülikoolis eelnevalt, siis ei peatu autor magistritöös põhjalikult Eesti regulatsioonile. Vt. nt S. Luide. Au tsiviilõiguslik kaitse ja selle erisused au teotamisel Interneti kaudu. Magistritöö. Juhendaja P. Varul. Tartu Ülikool, 2003 või K. Turk. Teabe talletaja deliktiõiguslik vastutus. Magistritöö. Juhendaja J. Lahe, Tartu Ülikool, 2010 .

⁶ Riigikohtu tsiviilkollegiumi 10. juuni 2009. a otsus Vjatšeslav Leedo hagi AS Delfi vastu mittevaralise kahju hüvitamiseks. Tsiviilasi nr 3-2-1-43-09.

1. Sõnavabadus interneti kommentaariumis

1.1. Interneti kommentaariumi olemus

Tänapäeval on internet muutunud üheks peamiseks kommunikatsioonimeediumiks, mis võimaldab inimestel omavahel suhelda sõltumata geograafilisest asukohast. Rahvusvahelise Statsistika kohaselt kasutas 2012. aastal interneti maailmas 2,405,518,376 inimest, Euroopas 518,512,109 inimest. Euroopas kasutas interneti 2012. aastal 63.2 % rahvastikust. Eestis kasutas interneti 2012. aastal 78% rahvastikust.⁷ Interneti tähtsust hinnatakse maailmas väga kõrgelt. Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (edaspidi ÜRO) sõnavabaduse raportöör Frank La Rue on arvamusel, et internet on 21. sajandi üks kõige mõjuvõimsamatest instrumentidest info läbipaistvuse ja sellele ligipääsu suurendamisel ning selle toetamine peaks olema iga riigi prioriteet.⁸

Erinevalt 1990ndatest aastatest, ei ole internet enam staatiline kasutajate jaoks loodud ja kontrollitud sisu, vaid selle sisu loovad järjest suuremas ulatuses just kasutajad ilma teise isiku loa, juhise ning modereerimiseta. Sellise nn paljudelt-paljudele interneti iseloomustamiseks on kasutusel mõiste *Web 2.0*, millega tähistatakse inimestevahelise infovahetuse ja koostöö uut tasandit mitmesuguste sotsiaalvõrgustike, vikide⁹, veebipäevikute¹⁰, netilevi, RSS-toidete¹¹, ühisjärjehoidjate, ühismärgendamise, ühistarkvara,

⁷ Miniwatts Marketing Group, Internet World Stats. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.internetworldstats.com/> (18.04.2014).

⁸ F. La Rue. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. 16.05.2011. A/HRC/17/27. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (18.04.2014), lk 4.

⁹ Termin „*viki*“ tähendab paljude autorite kestva koostööst sündiv kollektiivne veebisait. Struktuuri ja loogika poolest sarnaneb veebilogile, kuid erinevalt veebilogist saab igaüks viki sisu toimetada, kustutada ja muuta (veebilogi sisu saab muuta ainult autor ise, teised inimesed saavad lisada vaid kommentaare). Kasutajaliideseks on tavaline veebibrauser. – H. Vallaste. E-teatmik. Kättesaadav arvutivõrgus <http://www.vallaste.ee/> (18.04.2014)

¹⁰ Termin „*veebipäevik*“, lühendatult „*Web log*“ tähendab avalikkusele kättesaadav isiklik päevik (logiraamat) veebis, kuhu omanik teeb tavaliselt iga päev sissekandeid. Sageli on veebilogid lihtsalt autorile huvipakkuvate veebilinkide kogud koos kommentaaridega, kuid neid kasutavad ka näiteks poliitikud oma seisukohtade selgitamiseks. – H. Vallaste.

¹¹ Termin „*RSS-toide*“ on kanal XML-keeles kirjutatud veebileht, mis sisaldab linke teistele veebilehtedele. On olemas spetsiaalsed programmid (RSS-lugejad), mis neid linke loevad ja ehitavad pealkirjadest koosnevaid

veebi-programmiidide ning mitmesuguste veebiteenuste kaudu. Seega eristub *Web 2.0* enda eelkäijast sisu kriteeriumi poolest – sisu ei ole enam pakutav, vaid kolmandate isikute enda poolt loodud.¹²

Web 2.0 kätkeb endas uut etappi veebi¹³ kasutuse evolutsioonis, kus tehnoloogiline revolutsioon on asendunud sotsiaalse revolutsiooniga. Kui *Web 1.0* all mõistetakse efektiivsema tehnoloogia arendamist riistvarade ühendamiseks, siis *Web 2.0* liidab kasutajad ning üritab tehnoloogiat muuta just kasutajate jaoks tõhusamaks, et võimaldada kiiret orienteerumist järjest kasvavas informatsioonitulvas. Peamine erinevus *Web 1.0* ja *Web 2.0* vahel seisneb nende funktsioonides ja interaktiivsuses. Seni peamiselt väikese seltskonna poolt informatsiooni pakkuvale veebile, on lisandunud teine oluline funktsioon – iga kasutaja saab veebi ise uue informatsiooniga täiendada.¹⁴

Uus interneti tehnoloogia võimaldab veebilehel,¹⁵ lisaks lehel olemasolevale informatsioonile, inimestel ka ise teavet edastada. Sisu loomine kasutajate poolt on tänapäeva interneti peamine tunnus. *Web 2.0* tähistab interneti uuenemist sotsiaalses mõttes, mille kohta kasutakse ka terminit „sotsiaalne meedia“. Sotsiaalne meedia on *Web 2.0* tehnoloogial põhinev internetipõhiste rakenduste kogum, mis võimaldab kasutajal luua ja vahetada sisu.¹⁶

Eesti ühe edukaima veebiagentuuri *OKIA* asutaja ja loovjuhi Kaupo Kalda arvates on *Web 2.0* on toonud endaga kaasa uue nähtuse, milleks on sotsiaalne meedia, mis on kasutajate poolt loodav sisu ja jagamist võimaldavad keskkonnad ning lahendused. Sotsiaalne meedia põhineb inimeste suhtlus- ja väljendusvabadusel. Tuntumad ülemaailmsed sotsiaalmeedia keskkonnad

veebilehti, mida pidevalt värskendatakse. Uudistesaidid pakuvad uudispealkirju sisaldavaid RSS-kanaleid ning personaalsed veebipäevikud kasutavad neid huviliste teavitamiseks uutest sissekanetest. Iga kasutaja saab ise määrata, milliseid RSS-kanaleid tema RSS-lugemisprogramm kasutab. – H. Vallaste.

¹² K. Turk. Teabe talletaja deliktiõiguslik vastutus. Magistritöö. Juhendaja J. Lahe. Tartu Ülikool 2010, lk 6.

¹³ Veeb (*World Wide Web – WWW*) on kogumik elektroonilisele kujule viidud tekste, nendega seotud pilte, video- ja heliklippe koos nende vahele paigutatud hüpertekstlinkidega, mis viivad teiste teksti- ja pildisõlmede juurde – H. Vallaste

¹⁴ Kaugkoolituse *Web 2.0* tehnoloogiad. *Web 2.0* ja sotsiaalne tarkvara. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://kaugkoolitus.wordpress.com/tarkvara/web-20-tarkvara/> (18.04.2014)

¹⁵ Veebileheks nimetatakse veebis asuvat dokumenti.–H. Vallaste.

¹⁶ A. Kaplan, M. Haenlein. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. – *Business Horizons* 2010/53, lk 61.

on näiteks *Facebook, Twitter, YouTube, Orkut, Flickr, Digg, LinkedIn*. Samuti peab Kaupo Kalda sotsiaalmeedia keskkonnaks ka internetifoorumit, blogi ja interneti kommentaariumit.¹⁷

Interneti kommentaarium võimaldab inimestel veebikeskkonnas avaldada arvamust, levitada ideid ning saada ja edastada informatsiooni. Interneti kommentaarium on *Web 2.0* tehnoloogial põhinev rakendus, mille sisu loovad kasutajad. Seega on interneti kommentaarium sotsiaalne meedia.

Eestis on palju kõneainet pakkunud *on-line*¹⁸ meediaväljaannete juures olevad interneti kommentaariumid, kus inimestel on võimalik koheselt arvamust avaldada meedias kajastatud sündmuste kohta. Eesti Ajalehtede Liit Liit (edaspidi *EALL*)¹⁹ leiab, et ajalehtede veebiväljaannete juurde loodud kommenteerimisvõimalust ei käsitleta ajakirjandusliku tegevusena ning seal avaldatud arvamused on lugejate seisukohad ning kajastavad ühiskonnas levivaid arvamusi, mille sisu eest ajalehed ei saa vastutada. Arvestades tehnika arengut on võimalik kõigil isikutel, kellel on ligipääs internetile, levitada oma arvamust lugematule hulgale inimestele. Ajalehed ei peaks tegema kunstlikke takistusi tehnika arengust tingitud võimaluste kasutamisele. Samas arendamaks ühiskonnaliikmete vastutustunnet peavad kommentaatorid tunnetama vastutust oma sõnade eest.²⁰ Interneti kommentaariumid *on-line* meediaväljaannete juures on osa sotsiaalsest meediast, mille sisu moodustavad internetikommenteerijad.

Interneti kommentaariumid, mis võimaldavad kiiret mõttevahetust ühiskondlikes küsimustes, soodustavad osalusdemokraatiat ja kodanikualgatusi. *EALL* leiab, et veebikeskkonnas kommenteerimisvõimalus on demokraatia ilming. *EALL* peab

¹⁷K. Kalda. Mis on sotsiaalne meedia ja turundamine sotsiaalmeedias? Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.okia.ee/blog/2009/11/mis-on-sotsiaalne-meedia-ja-turundamine-sotsiaalmeedias/> (18.04.2014)

¹⁸ On-line on olukord, kus arvuti või muu seade on sisse lülitatud ja ühendatud teistega. – H. Vallaste.

¹⁹ Eesti Ajalehtede Liit (*EALL*) on ajalehtede ühishuvides tegutsev organisatsioon, mille liikmeskonda kuulub 37 Eestis ilmutatavat väljaannet ühekordse kogutiraažiga 510 500. *EALL* kaitseb ajalehtede ühiseid huve ja õigusi, lähtudes demokraatliku ajakirjanduse rahvusvaheliselt tunnustatud põhimõtetest. – Eesti Ajalehtede Liidu ametlik kodulehekülg. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.eall.ee/mis_on.html. 18.04.2014

²⁰ Online kommentaaride hea tava lepe. Eesti Ajalehtede Liidu Nõukogu. 30.10.2008. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eall.ee/lepped/online.html> (18.04.2014) p 2,3.

kommentaariume ühiskonna vabaks võimaluseks diskuteerida erinevatel teemadel ilma toimetuse sekkumiseta.²¹

Ühelt poolt soodustavad interneti kommentaariumid avaliku arvamuse kujundamist, kuid samal ajal on praktika näidanud, et interneti kommentaariumid sisaldavad ka palju laimavaid, solvavaid ja vaenu õhutavaid kommentaare. EALL on seisukohal, et kõige positiivse kõrval, mida Internet pakub, esineb ka ebameeldivat kõrvalmõju. Veebikeskkonnas ringleb vastutustundetuid kommentaare, mis ei vasta Eesti Vabariigi seadustele või rikuvad kolmandate isikute õigusi.²² Seega lisaks ühiskondliku diskussiooni võimaldamisele, on interneti kommentaariumid endaga kaasa toonud ka põhjendamatu solvangute valangu ja lubamatu vaenu õhutamise. Internetis vohavate eetiliselt ebasobimatute interneti kommentaaride ehk leimi²³ üheks põhjuseks on, et kommentaari kirjutajale on tagatud esmane anonüümsus.

Sotsiaalse meedia rakenduste kasutamiseks peab isik ennast üldjuhul eelnevalt tuvastama registreerimise teel, millega luuakse kasutajale personaalne konto. Näiteks nõuavad ülemaailmselt tuntud sotsiaalvõrgustikud nagu *Facebook*, *Twitter*, *Orkut*, *LinkedIn*, *Google Plus+*, *Instagram*, *MySpace* veebilehe kasutamiseks konto loomist. Sotsiaalvõrgustikud nõuavad üldjuhul²⁴, et konto loomine ja kasutajaks registreerimine toimuks läbi pärisnime. Sellegi poolest on praktika näidanud, et registreerida on võimalik ka mitte kasutades enda päris nime vaid varjunime. Seega on sotsiaalse meedia kasutamisel, sh interneti kommentaari kirjutamisel, tagatud esmane anonüümsus. Esmane anonüümsus tähendab, et isiku identiteet jääb esialgu avalikkusele teadmata. Samas pole sotsiaalse meedia kasutajale, sh interneti kommentaari autorile, tagatud täielik anonüümsus, sest iga kasutaja postitus jätab andmeid,

²¹ Online kommentaaride hea tava lepe, p 1.

²² Online kommentaaride hea tava lepe, p 4.

²³ Leim on mõnitava, solvava või vihkamist levitava sisuga sõnum, kommentaar, veebipäevik, foorumipostitus, meil või muu sarnane netikasutajate poolt loodud postitus internetis. - Sotsiaalkampaania "Võitle leimiga vaba interneti nimel!" ametlik kodulehekül. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.leim.ee/full.php>, 18.04.2014.

²⁴ Nt. Facebook Statement of Rights and Responsibilities, p 4: *Facebook users provide their real names and information, and we need your help to keep it that way*. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.facebook.com/legal/terms> (18.04.2014). *Google Plus+* Kasutaja sisu- ja käitumiseeskirjad, p 13: Selleks et inimestel oleks lihtne teiega ühendust võtta, kasutage Google+ profiili loomisel nime, millega teie sõbrad, pereliikmed või töökaaslased teid tavaliselt kutsuvad. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.google.com/intl/et_ALL/+/policy/content.html (18.04.2014).

mille järgi on võimalik inimest hiljem tuvastada. Näiteks on võimalik isikut tuvastada IP-aadressi²⁵ kaudu.

Eesti *on-line* meediaväljaannete kommentaariumides on võimalik kirjutada interneti kommentaare anonüümselt kui ka registreeritult. Näiteks internetiportaal²⁶ Delfi võimaldab kommentaare kirjutada anonüümselt²⁷ kui ka autori nime all, registreerides ennast Delfi veebilehe kasutajaks. Postimehe interneti kommentaariumis on vaja kommenteerimiseks sisestada kommenteerija nimi. Praktikas kasutatakse interneti kommentaariumides varjunime.

Esmane anonüümsus tekitab inimestes tunde, et nad ei pea oma sõnavõtu eest vastutama. Endine kultuurilehe Sirp peatoimetaja Kaarel Tarand leiab, et ebasobimatute interneti kommentaaride põhjuseks on, et üheksal juhul kümnest kipub kirjutaja olema liiga vähese enesekriitilise meelega ning tegema avalikuks oma teksti, mis pole avaldamiseks päris kõlbulik.²⁸ Esmane anonüümsus võimaldab kommenteerijal olla veelgi vähem enesekriitilisem, sest isiku identiteet jääb avalikkuse ees saladusse.

Kriitik Tiit Hennoste sõnul: "Kui ajakirjanduses kehtis veel uudise täpsus, tasakaal ja objektiivsus, siis ei pidanud korralik inimene selle ees hirmu tundma. Nüüd peab. Sest ajaleht, mille uudised neid ideaale ei järgi, võib sind alati surnuks tampida. Ja lisaks saavad sulle netikommentaatorid kallale. Aga asjal on ka teine külg. Üks olulisi netikommide anonüümsuse seletusi on olnud seesama hirm. Inimesed ei julge avalikult öelda. Veel enam, kui inimesed ei kardaks oma nime all oma seisukohti väljendada, siis poleks suuremat osa kommide probleemist olemaski. Loomulikult, valimatult sõimata ei saaks. Aga oma arvamuse saaks välja öelda küll. Kokkuvõtte on lihtne. Hirm on tunne, mis elab silmanähtavalt eesti rahva sees. Ja see pole mingi nõukogude aja pärand. See on loodud siin ja praegu. Ja kokku oleme saanud surnud hirmuringi."²⁹

²⁵ IP-aadress on ühendatud arvuti või muu seadme identifikaator. Sõnumite marsruutimine toimub vastavalt sihtkoha IP-aadressile. – H.Vallaste.

²⁶ Internetiportaal on veebisait, mis pakub tasuta pidevalt uuenevat informatsiooni ja teenuseid – H.Vallaste.

²⁷ Delfi interneti kommentaariumis anonüümselt kommenteerimiseks puudub kommenteerijal kohustus ennast veebilehe kasutajaks registreerida.

²⁸ K. Tarand. Trükikõlbulikke netikommentaare praktiliselt pole. – Eesti Päevaleht 14. jaanuar 2010.

²⁹ T. Hennoste. Üleskutse arvamuskirjutajale. – Sirp 20. november 2008.

Positiivne on, et laimavate interneti kommentaaride probleemi on ühiskonnas tunnustatud ning on hakatud interneti kasutajate teadlikkust tõstma, et ka anonüümne internetikommentaator vastutab oma sõnavõtu eest. Näiteks algatasid 2005. aastal Eesti juhtivad meediaväljaanded nagu Eesti Ekspress, Õhtuleht, Eesti Päevaleht, Postimees ja Delfi internetis esineva vihkamise vastase sotsiaalkampania “Võitle leimiga vaba interneti nimel!”³⁰ Sotsiaalkampania kutsus inimesi üles käituma interneti kommentaariumis viisakalt ja kommenteerimisel silmas pidama, et kommentaariga ei rikutaks kellegi isiklikke õigusi ega avaldataks ebaõigeid andmeid. Autor on seisukohal, et inimeste teadlikkust interneti kommentaaride võimalikust kahjulikust mõjust peab tõstma. Ühiskonna teadlikkuse tõstmine on üks vahend, kuidas vähendada ebasobivate interneti kommentaaride osakaalu kommentaariumis.

Sotsiaalse meediale on lisaks anonüümusele iseäralikud ka informatsiooni suur maht ja toimetama sisu. Sotsiaalse meedia sisu loovad kasutajad, seega on informatsiooni mahu hüppeline kasv loomulik. Informatsiooni mahu suurenemine on omakorda kaasa toonud olukorra, et sotsiaalse meedia sisu pole võimalik toimetada, sest kogu teavet on võimatu hoomata. Autor leiab, et toimetamata sisu on sotsiaalse meedia üks tunnus ja kohaldub ka interneti kommentaariumidele. Samal seisukohal on ka EALL, kes leiab, et interneti kommentaariumi ei saa käsitleda ajakirjandusliku tegevusena, vaid tegemist on avaliku foorumiga, kus inimesed saavad arvamust avaldada.³¹

Interneti kommentaarium on seega sotsiaalse meedia osa. Interneti kommentaariumi sisu loovad kommentaatorid, mis toob kaasa arvamuste paljususe. Interneti kommentaariumile on iseloomulik anonüümsus, mis on lisaks avalikule diskussioonile kaasa toonud ka laimu ja vaenu õhutamise. Interneti kommentaariumid ei ole osa ajakirjanduslikust tegevusest, vaid selle sisu loovad kommenteerijad, mille tõttu on interneti kommentaariumide sisu toimetamata.

Põhjused, et interneti kommentaariumil puudub legaaldefiniitsioon, pakub autor välja interneti kommentaariumi definiitsiooni, mis aitab mõista interneti kommentaariumi õiguslikke aspekte.

³⁰ Sotsiaalkampania “Võitle leimiga vaba interneti nimel!” ametlik kodulehekül. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.leim.ee/> (18.04.2014)

³¹ Online kommentaaride hea tava lepe, p 4.

Interneti kommentaarium on infoühiskonna teenuse osutaja pakutav interaktiivne keskkond, mille sisu loovad infoühiskonna teenuse kasutajad. Eeltoodud mõiste on sisaldab mitmeid termineid, mis vajavad lahti seletamist, seega kirjeldan järgnevalt, mida tuleks mõista infoühiskonna all tervikuna, mis on infoühiskonna teenus, kes on infoühiskonna teenuse osutaja ja kasutaja.

Infoühiskond on Eesti seadusandja nägemusel kõikehõlmav mõiste. See haarab kogu sotsiaalset reaalsust, milles me elame. Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia revolutsioon on muutnud ja muudab meie tänast maailma tunduvalt, kuigi paljusid eesolevaid ümberkorraldusi me veel täielikult ei hooma.³²

Infoühiskonnaga seonduvat reguleerib Eestis infoühiskonna teenuse seadus³³ (edaspidi *InfoTS*). Seaduses on arvestatud nõudeid, mis tulenevad Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2000/31/EÜ (edaspidi *e-kaubanduse direktiiv*) infoühiskonna teenuste teatavate õiguslike aspektide, eriti elektroonilise kaubanduse kohta siseturul. Seega on infoühiskonna teenuse regulatsiooni puhul mõlemad asjakohased õigusallikad.

Infoühiskonna teenus on InfoTS § 2 lõike 1 kohaselt teenus, mida osutatakse majandus- või kutsetegevuse raames teenuse kasutaja otsesel taotlusel ja mille puhul andmeid töödeldakse, säilitatakse ja edastatakse digitaalkujul andmete töötlemiseks ja säilitamiseks mõeldud elektrooniliste vahendite abil, kusjuures osapooled ei viibi üheaegselt samas kohas. E-kaubanduse direktiiv viitab infoühiskonna teenuse mõiste juures Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 98/34/EÜ³⁴, mille artikli 2 punkt 1 kohaselt on infoühiskonna teenus vahemaa tagant elektroonilisel teel ja teenusesaaja isikliku taotluse alusel ning tavaliselt tasu eest osutatavad teenused. Selle määratluse puhul tähendab:

1. „vahemaa tagant”, et teenust osutatakse ilma osapoolte üheaegse kohalolekuta,
2. „elektroonilisel teel”, et teenus saadetakse lähtepunktist ja võetakse sihtkohas vastu elektrooniliste andmetöötlus- (sh pakkimisseadmete) ja säilitusseadmete abil ning seda

³² Eesti infopoliitika põhialuste heakskiitmine. Riigikogu otsus. 13.05.1998. – RT I, 1998, 47, 700, punkt 4.

³³ Infoühiskonna teenuse seadus. – RT I, 14.03.2014, 29.

³⁴ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 1998. A direktiiv 98/34/EÜ, millega nähakse ette tehnilistest standarditest ja eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord. – EÜT L 204, lk 37.

saadetakse, edastatakse ja võetakse vastu täielikult juhtmete või raadio kaudu, optiliselt või muude elektromagnetiliste vahendite abil,

3. „teenusesaaja isikliku taotluse alusel”, et teenust osutatakse andmeedastusena isikliku taotluse alusel.

Seega peab infoühiskonna teenus peab olema täielikult üle kantud, edastatud ja vastu võetud elektrooniliste sidevahendite abil. Levinumaid infoühiskonna teenused on andmete ülekande ja salvestuse teenus, otsinguteenus, elektroonilised ajakirjad ja ajalehed, pangandusteenus, kindlustusteenus, investeringud ja teised finantsteenused, ekspertteenused (nt juriidiline nõustamine), meelelahutusteenused, reklaamiteenused ja muud marketing teenused, kaupade müük (tarkvara, e-raamatud).³⁵

InfoTS ei sätesta infoühiskonna teenuse osutaja legaaldefiniitsiooni. Infoühiskonna teenuse osutaja on e-kaubanduse direktiivi³⁶ kohaselt iga infoühiskonna teenust osutav füüsiline või juriidiline isik. Võrgustik koosneb grupist arvutitest, mis on ühendatud modemi kaudu keskehk baasarvutisse, mida omab ja käitab süsteemiadministraator. Võrgustikuga ühinejad saavad abonendi omanikuks, kui nad astuvad administraatoriga lepigulistesse suhetesse. Teenuse kasutamine võib, kuid ei pea olema tasuline. Administraatorit nimetatakse infoühiskonna teenuse pakkujaks, samuti ka internetiteenuse pakkujaks³⁷ (edaspidi ka *ISP*). Internetiteenuse pakkujad jagunevad juurdepääsu pakkujateks³⁸ ja kombineeritud pakkujateks.³⁹ Juurdepääsu pakkumine ei sisalda ainult sissehelistamiskeskust,⁴⁰ vaid ka ühenduse saamiseks vajaminevaid protokolle.⁴¹ Teenus, mida pakutakse ei ole lihtsalt informatsiooni edastamine, vaid täpsemalt kasutaja arvuti integreerimine kommunikatsioonide võrgustikku. Lisaks juurdepääsu võimaldamisele avaldavad kombineeritud teenusepakkujad ka oma materjale.⁴² *On-line* meediaväljaanded on kombineeritud internetiteenuse pakkujad, kes avaldavad ise

³⁵ Majandus- ja Kommunikatsiooni ministri ametlik kodulehekül. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.mkm.ee/infouhiskonna-teenused/> (18.04.2014).

³⁶ E-kaubanduse direktiiv, artikkel 2 punkt b.

³⁷ *Internet Service Provider*.

³⁸ *Access Provider*.

³⁹ *Mixed Provider*.

⁴⁰ *Dial-up point*.

⁴¹ Interneti puhul näiteks IP-aadressi, domeeninimeteenust jne.

⁴² S.Luide. Interneti-teenuse pakkujate õiguslik staatus ja vastutus. – *Juridica* 2001/1, lk 330.

artikleid, ja pakuvad juurdepääsu interneti kommentaariumile, mille sisu loovad kasutajad. Interneti kommentaariumi pidaja on e-kaubanduse direktiivi kohaselt teabe talletaja.

InfoTS ega e-direktiiv ei sätesta otseselt infoühiskonna teenuse kasutaja legaaldefiniitiooni. Sellegi poolest seletab e-direktiiv lahti mõisted infoühiskonna teenuse saaja ja tarbija. Infoühiskonna teenuse saaja on iga füüsiline või juriidiline isik, kes kutsealast või muudel eesmärkidel kasutab infoühiskonna teenust, eriti teabe otsimise või selle kättesaadavaks tegemise huvides.⁴³ Tarbija on iga füüsiline isik, kelle tegutsemise eesmärk pole seotud tema äri või elukutsega.⁴⁴

Seega on interneti kommentaarium õiguslikust aspektist vaadatuna infoühiskonna teenuse osutaja pakutav interaktiivne keskkond, mille sisu loovad infoühiskonna teenuse kasutajad.

1.2. Sõnavabaduse olemus ja põhielemendid

Sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alusväärtusi. Selle kaitse on ette nähtud ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktis (edaspidi *ÜRO Pakt*)⁴⁵, Euroopa Inimõiguste Konvetsioonis⁴⁶ (edaspidi Konvetsioon) ja Eesti Vabariigi põhiseaduses (edaspidi *põhiseadus* või *PS*)⁴⁷.

ÜRO Pakti artikkel 19 punkti 2 kohaselt kätkeb sõnavabadus endas vabadust hankida, saada ja levitada igasugust informatsiooni ja ideid, sõltumata riigi piiridest, nii suuliselt, kirjalikult kui ka ajakirjanduse või kunstiliste väljendusvormide või teiste vahendite kaudu omal valikul. Sõnavabaduse teostamise vahend jäetakse lahtiseks. Sõnavabadus katab kõiki väljendusvorme, olenemata, kas tegemist on suulise või kirjaliku eneseväljendusega. ÜRO sõnavabaduse raportööri Frank La Rue 2011. aasta raporti, mis käsitleb õigust väljendusvabadusele ja infole internetis, kohaselt kohaldub sõnavabadus ka virtuaalsele väljendusvormile. Virtuaalne väljendusvabadus on inimõigus nagu iga teinegi inimõigus.⁴⁸

⁴³ E-kaubanduse direktiiv, artikkel 2 punkt d.

⁴⁴ *Ibid*, artikkel 2 punkt c.

⁴⁵ Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1994, 10, 11, art 19

⁴⁶ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Konvetsioon. – RT II 2010, 14, 54, art 10.

⁴⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus. RT 1992, 26, 349...RT I, 27.04.2011, 2, § 45.

⁴⁸ F. La Rue. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. 16.05.2011. A/HRC/17/27. Kättesaadav arvutivõrgus:

http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (18.04.2014)

Samal seisukohal on ka ÜRO Inimõiguste Nõukogu (edaspidi IÕN). 2012. aastal võttis IÕN konsensuslikult vastu otsuse⁴⁹, milles kinnitas, et sõnavabadus peab olema kaitstud ka internetis. IÕN kinnitas, et pakti artikkel 19 jätab sõnavabaduse teostamise vahendi lahtiseks, seega kohaldub sõnavabadus ka virtuaalsele väljendusele.

Põhjused, et ÜRO Pakt jätab väljendusvabaduse teostamise vahendi lahtiseks ja tuginedes ÜRO sõnavabaduse raportööri Frank La Rue raportile ja IÕN otsusele, on autor seisukohal, et sõnavabadus laieneb ka interneti kommentaarile.

Konventsiooni artikkel 10 punkti 1 kohaselt on igaühel õigus sõnavabadusele. See õigus kätkeb vabadust oma arvamusel ning vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid ilma ametivõimude sekkumiseta ja sõltumata riigipiiridest. Erinevalt ÜRO Paktist puudub Konventsiooni sõnastuses *expressis verbis*, et sõnavabadust võib teostada vabalt valitud vahendi kaudu. EIK-i kohtupraktika⁵⁰ kohaselt tuleb Konventsiooni tõlgendada tänapäeva kontekstis⁵¹. Internet on tänapäeval peamine informatsiooni allikas ja kommunikatsioonimeedium. Seega interneti vahendusel toimuv interaktiivne suhtlus kuulub sõnavabaduse kohaldamisalasse.

EIK kohtupraktika kohaselt on sõnavabadus demokraatliku ühiskonna üks alustaladest ning selle arenemise ja iga inimese eneseteostuse põhieeldusi.⁵² Sõnavabadust, eriti läbi uue meedia, on nimetatud ka „demokraatia hapnikuks“.⁵³ Kui sõnavabadus on „demokraatia hapnik“, siis internet on on atmosfäär, milles inimesed elavad, hingavad ja teostavad sõnavabadust.⁵⁴ Tänapäeval on internet, sealhulgas interneti kommentaarium, üks peamisi vahendeid, mille kaudu on inimesel võimalik saada informatsiooni ja ennast väljendada.

⁴⁹ Human Rights Council. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, 20th Session. 5.05.2012. A/HRC/20/8. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-2_en.pdf (18.04.2014), p 1.

⁵⁰ EIKo 10.12.2007, 69698/01, *Stoll vs. Šveits*, punkt 104.

⁵¹ *The Convention must be interpreted in the light of present-day conditions.*

⁵² EIKo suurkoda, 22.04.2013, 4887/08, *Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik*, p 100.

⁵³ Euroopa Nõukogu: „*Freedom of expression is and information is the oxygen of democracy*“. Sõnavabaduse edendamise seminar Luxemburgis 1.10.2002, Institute of Mass Information. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://img.org.ua/en/node/35589> (18.04.2014).

⁵⁴ W. Benedek, M.C. Kettman. *Freedom of expression and the Internet*. Council of Europe Publishing, 2013, lk. 24.

Interneti kommentaarium on vahend, mis võimaldab kiiret mõttevahetust ühiskondlikes küsimustes ja soodustab osalusdemokraatiat.

Eesti Vabariigi põhiseaduse § 45 lõike 1 kohaselt on sõnavabadus igapäevane õigus vabalt levitada ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni sõnas, trükis, pildis või muul viisil. Vaatamata asjaolule, et põhiseaduse tekst ei kasuta mõistet „sõnavabadus”, on selle sisu kokku võetav üldmõistesse „sõna- ehk väljendusvabadus”.⁵⁵

Väljendusvabadus põhiseaduse kohaselt hõlmab „ideid, arvamusi, veendumusi ja muud informatsiooni”, seega igasugust eneseväljendust, millel on informatiivne tähendus. Sõnakasutus „ja muud informatsiooni” viitaks nagu sellele, et väljendus peab sisaldama informatsiooni ehk teisisõnu, kui ideedes, arvamustes, veendumustes informatsiooni ei ole, siis see väljendusvabaduse kaitse alla üldjuhul ei lange. See oleks ilmselt liialt kitsendav tõlgendus, sest jätaks välja mitmed väljendusvormid, muljed ja hinnangud, mille informatiivsus on ebaselge, või ideed ja arvamused, mille informatiivsus võib ilmnedas alles tulevikus, ning jätab lisaks selgusetuks, kes ja kuidas informatiivsust hindab.⁵⁶ Seega pole oluline, kas idee, arvamus või veendumus sisaldab informatsiooni või mitte.

Sarnaselt ÜRO Paktiga ja Konventsioon-iga, teeb põhiseadus vahet informatsioonil ja ideedel. Taoline eristamine osutab selgelt sellele, et väljendusvabadus ei piirdu üksnes kontrollitava faktilise teabe eristamisega, vaid see hõlmab ka arvamuste, ideede, veendumuste, kriitika, hinnagute, mõtete ja kujutluste väljendamist. Seega tehakse vahet fakti-ja väärtusotsustuse vahel. Sõnavabaduse kaitse laieneb nii teabele, mis on objektiivselt tõene, kui ka eneseväljendusele ja teabele, mis objektiivselt tõene ei pruugi olla, kuid on tõene väljenduse autori arvates. Fakti eristab väärtusotsustusest asjaolu, et esimest on võimalik tõendada. Sellegipoolest peab väärtusotsustuse aluseks olema olemas olema teatud üldine, objektiivne baas. Millest aga, on selge, võivad erinevad inimesed teha erinevaid järeldusi ehk väärtusotsustusi. Seega väärtusotsustus ei või olla puhtalt spekulatiivne, väljamõelduslik. Teiseks peab arvamuse või hinnangu väljaütleva lähtuma heast tahtest ja üldisest huvist ning kolmandaks ei tohiks vorm kalduda vulgaarsustesse, teadlikku solvamisse või inimväärikuse alandamisse.⁵⁷

⁵⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 2012, § 45, p 3.

⁵⁶ *Ibid*, p 6.

⁵⁷ R. Maruste. Sõnavabadus ja selle piirid. – *Juridica* 2001/1, lk 17.

Praktika on näidanud, et interneti kommentaariumis moodustavad suurema osa teabest väärtusotsustused. Sellegipoolest kohaldub sõnavabadus ka väärtusotsustust sisaldavale interneti kommentaarile. Samas ei tohiks interneti kommentaar olla alusetu laim ~~solvang~~, vulgaarne ega sisaldada ebatsensuursed väljendusi ja labasust. Interneti kommentaariumid on lähtunud on eeltoodud põhimõttest ja taunivad ebasobivaid kommentaare.⁵⁸

1.3. Sõnavabaduse piirangu alused

Sõnavabadus ei ole absoluutne vabadus, millel puuduvad igasugused piirid. Kuna väljendusvabadusel on keskne roll demokraatliku ühiskonna toimises ja igaühe vabas arengus, siis selle vabaduse kasutamisega kaasnevad ka kohustused ja vastutus. Sõnavabaduse piiramise ja sekkumise peamine põhjus on konflikt individuaalsete ja ühiskondlike huvide vahel. Konflikti lahendamise põhiülesandeks on leida õiglane tasakaal individuaalsete õiguste ja ühiskondlike huvide vahel.⁵⁹

ÜRO Pakti kohaselt toob õiguste kasutamine kaasa erilised kohustused ja erilise vastutuse. Järelikult võib see olla seotud mõningate kitsendustega, mis aga peavad olema kehtestatud seadusega ja olema hädavajalikud. Piiranguid võib teha teiste isikute õiguste ja reputatsiooni austamiseks. Lisaks võib teha piiranguid riikliku julgeoleku, avaliku korra, elanikkonna tervise ja moraali kaitsmiseks.⁶⁰

Sarnaselt ÜRO Paktiga lubab ka Konventsioon piirata sõnavabadust, kui piirangud on fikseeritud seaduses ja demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi erapooletuse säilitamiseks.⁶¹

Põhiseaduse kohaselt võib seadusega sõnavabadust piirata, kui see on vajalik avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste, tervise, au ning hea nime kaitseks. Seadus võib seda õigust piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks

⁵⁸ Vt. nt. Online kommentaaride hea tava lepe, p 6.

⁵⁹ R. Maruste, lk. 19, 20.

⁶⁰ ÜRO Pakt art 19 p 2.

⁶¹ Konventsiooni art 10 p 2.

saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides.⁶²

Sõnavabaduse piirang või sekkumine on lubatud, kui see vastab järgmisele kolmeastmelisele testi⁶³ tingimustele:

1. Piirang või sekkumine peab olema fikseeritud seaduses.
2. Piirangul või sekkumisel peab olema õiguspärane eesmärk.
3. Piirang või sekkumine peab olema demokraatlikus ühiskonnas vajalik.

Kolmeastmelise testi tingimused tuleb täita kumulatiivselt. Klausel „fikseeritud seaduses“ on on ette nähtud selleks, et võimude sekkumine oleks piiratud siseriikliku seadusandluse ja kohtuliku kontrolli võimalusega, ehk teisi sõnu selleks, et vältida omavoli ja meelevaldsust. Rahvusvahelise õiguse mõttes „seadus“ ei tähenda mitte üksnes parlamendi poolt kehtestatud õigusakte ehk seadust formaalses mõttes, vaid on sisult laiem, hõlmates nii teise seadusandluse⁶⁴ kui ka kohtu loodud õigust⁶⁵. Eesti põhiseadus näeb ette, et väljendusvabadust võib piirata ainult seaduse alusel, pakkudes sel viisil kõrgemasemilist kaitset.⁶⁶

Alused, mille järgi otsustada, kas seaduslikkuse tingimused on täidetud, on EIK⁶⁷ kokkuvõtnud järgnevalt:

1. Kas siseriiklik õigussüsteem lubab sekkuda?
2. Kas asjasse puutuv õigus on inimesele kättesaadav?

⁶² PS § 45.

⁶³Antud kolmeastmeline test on Euroopa järelvalvestandard. ÜRO pakti järelvalvestandard ei täpsusta, et sõnavabaduse piirang peab olema „demokraatlikus ühiskonnas vajalik“. ÜRO järelvalvestandardi kohaselt peab piirang olema „vajalik ja proportsionaalne“.

⁶⁴ Nt määrused ja käskkirjad.

⁶⁵ *Judge made law*.

⁶⁶ R. Maruste, lk 20.

⁶⁷ EIKo 24.04.1990, 11801/85, *Huving vs. Prantsusmaa*.

3. Kas õigussätted on piisavalt selged selleks, et võimaldada inimestel mõistlikult ette näha oma tegevuse tagajärgi?
4. Kas õigus sisaldab adekvaatseid garantiisid kaitseks sõnavabaduse omavolilise sekkumise eest?

Sõnavabaduse piiramise õiguspärane eesmärk on avalike huvide ja erahuvide kaitse. Nii rahvusvaheliste õigusaktide kui ka põhiseaduse kohaselt on peamised põhjused sõnavabaduse piiramiseks avaliku korra, kõlbluse ja teiste inimeste õiguste kaitse. ÜRO pakti kohaselt on sõnavabaduse piirangu õiguspärane eesmärk teiste isikute õiguste ja reputatsiooni austamine, riiklik julgeolek, avalik kord, elanikkonna tervise ja moraali kaitse.⁶⁸ Sarnaselt ÜRO Paktiga on ka Konventsioon-i kohaselt on sõnavabaduse piirangu õiguspärane eesmärk riigi julgeolek, korratuste või kuritegude ärahoidmine ehk avalik avalik kord ning inimeste tervise, kõlbluse või reputatsiooni kaitse. Konventsioon täpsustab, et on sõnavabaduse piirangu õiguspärane eesmärk on ka konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimine või õigusemõistmise autoriteedi erapooletuse säilitamine.⁶⁹ Õiguspärane eesmärk sõnavabaduse piiramiseks põhiseaduse kohaselt on eelkõige avaliku korra, kõlbluse, teiste inimeste õiguste ja vabaduste kaitse. Põhiseaduse kohaselt võib seadusega sõnavabadust piirata ka riigi ja kohalike omavalitsuste teenistujatel neile ameti tõttu teatavaks saanud riigi- või ärisaladuse või konfidentsiaalsena saadud informatsiooni ning teiste inimeste perekonna- ja eraelu kaitseks, samuti õigusemõistmise huvides.⁷⁰

Demokraatlikus ühiskonnas vajalikkuse hindamiseks on EIK välja kujundanud järgmise kontrollskeemi:

1. Piirang on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, kui selleks on tungiv sotsiaalne vajadus.
2. Piirang on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, kui see on proportsionaalne.

Selleks, et sekkumine oleks õigustatud, peab sekkumiseks olema tungiv sotsiaalne vajadus,⁷¹ mis seondub ühe või mitme eeltoodud õiguspärase eesmärgiga. Näiteks avalik kord või teiste inimeste õiguste kaitse. Tungiva sotsiaalse vajaduse kategooria võttis kasutusele EIK

⁶⁸ ÜRO Pakt art 19 p 3.

⁶⁹ Konventsioon art 10 p 2.

⁷⁰ PS § 45.

⁷¹ *Pressing social need.*

Observer'i ja *Guardian*'i kaasuses.⁷² Otsuse kohaselt peab tungiva sotsiaalse vajaduse olemasolu tuvastamiseks arvesse võtma asja tehiosid ja üldist olustikku antud maal antud ajal. *Vogt*'i⁷³ otsuses rõhutati, et kohus peab kindlaks tegema, kas reaktsioon oli mõistlik, ettevaatlik ja tehtud heas usus ning kas reaktsioon oli proportsionaalne ja õigustatud asjassepuutuvate ja piisavate põhjustega. *Autronic*'i⁷⁴ asjas lisati, et sekkumise vajalikkus peab olema veenvalt kindlaks tehtud. *Klass*'i⁷⁵ otsuses märkis EIK, et sekkumist lubavaid erandeid tuleb kitsalt tõlgendada.⁷⁶

Iga sekkumine väljendusvabadusse peab olema proportsionaalne taotletava seadusliku eesmärgiga. Proportsionaalsuse, nagu ka tungiva sotsiaalse vajaduse mõistet, ÜRO pakti, Konventsioon-i ega põhiseaduse tekstist ei leia. Proportsionaalsuse mõiste on kohus kasutusele võtnud Saksa jurisprudentsi eeskujul ning tänaseks on kujunenud sellest keskne kategooria individuaalsete ja üldiste huvide vahel õiglase tasakaalu leidmisel. Kuidas leida õiglast tasakaalu taotletava eesmärgi ja rakendatavate abinõude vahel, selle kohta pole kuskil konkreetsemaid juhiseid antud. See on sõltuv asjaoludest, konfliktis ehk hindamisel olevatest õigustest ja sekkumise iseloomust ning see on poolte tõestada ja kohtu hinnata. Aset leidva sekkumise vajalikkuse selgitamise, põhjendamise ja õigustamise ehk tõendamise koormis lasub riigil.⁷⁷

ÜRO sõnavabaduse raportöör Frank La Rue on seisukohal, et sõnavabadust internetis võib piirata järgides eeltoodud kolmeastmelist testi.⁷⁸ Praktikas piiratakse sõnavabadust internetis sageli ilma kolmeastmelist testi järgimata. Peamised interneti piirangud on näiteks juurdepääsu tõkestamine, sisu tsenseerimine, filtreerimine ja blokeerimine. Näiteks 2014. aasta märtsis keelustati Türgis juurdepääs mikroblogile *Twitter* täies mahus. Ligipääs *Twitter*'ile blokeeriti pärast seda, kui mikroblogi kaudu hakati levitama videolõike, mis rääkisid peaminister Recep Tayyip Erdoğan ja tema lähiringi seotusest korruptsiooniskandaaliga. Võimud sulgesid vahetult enne valimisi ka populaarse

⁷² EIKo 26.11.1991, 13585/88, *Observer ja Guardian vs. Ühendkuningriik*.

⁷³ EIKo 26.09.1995, 17851/91, *Vogt vs. Saksamaa*.

⁷⁴ EIKo 22.05.1990, 12726/87, *Autronic vs. Šveits*.

⁷⁵ EIKo 06.09.1978, 5029/71, *Klass ja teised vs. Saksamaa*.

⁷⁶ R. Maruste, lk 21.

⁷⁷ *Ibid*, lk 21.

⁷⁸ F. La Rue. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, lk 7.

videovahetuskeskkonna *YouTube*, sest see oli lekitanud avalikkuse ette kõrgetasemelise julgeolekukohtumise arutelu sõjaplaanidest naaberriigi Süüria vastu. 2014. aasta aprillis tühistas Türgi konstitutsioonikohus Twitter'i ja *YouTube*'i blokeeringu, leides, tegemist on liigse sõnavabaduse piiranguga.⁷⁹

Autor on seisukohal, et sõnavabaduse piiramine internetis on probleemne, sest piirangu lubatavus erineb jurisdiktsiooniti. Samas võimaldab internet levitada ja saada informatsiooni üle maailma. ÜRO pakt, mis sätestab sõnavabaduse piirangu ulatuse ja on juriidiliselt siduv, ei aita täielikult lahendada sõnavabaduse piirangu ulatuse erinevusi. Näiteks on USA-s sõnavabaduse ulatus oluliselt laiem kui Euroopas. Väljendusvabaduse vormid nagu rahvusliku, rassilise ja usulise vihavaenu õhutamine pole USA õiguses õiguspäraseks eesmärgiks sõnavabaduse piiramiseks.⁸⁰ Sellegipoolest maailmas levinumaid sotsiaalse meedia platvorme, nagu *Facebook*, *Twitter*, *YouTube* jt, administreeritakse USA-s.

Euroopa ja USA jurisdiktsioonide erinevus sõnavabaduse ulatuse osas ilmnes probleemina USA 9. Ringkonna 2004. Aasta kohtuasjas *Yahoo v LICRA*.⁸¹ – see oli rassismi ja antisemitismi vastase liikumise ja Prantsuse juutidest üliõpilaste ühenduse kohtuasi Prantsusmaal. Hagejad esitasid 2000. aastal hagi *Yahoo! Inc* ja *Yahoo France* vastu Prantsusmaal selle kohta, et *Yahoo! Inc* talletas oksjoni veebilehte, mis sisaldas tuhandeid natsiteemilisi ja *Kolmanda Reichi* teemalisi kaupu ning *Yahoo France* võimaldas *Yahoo.com* veebilehele linkides Prantsuse internetikasutajatele ligipääsu oksjonisaidile. Prantsuse kohus otsustas, et Prantsusmaa internetikasutajatele sellise lehele ligipääsu võimaldamine täitis Prantsuse kriminaalseaduse artikli R645-1 sätestatud koosseisu – s.o sellise riietuse, embleemide, märkide näitamine avalikkusele, mis sarnanevad natside poolt kantuga. Vaatamata *Yahoo! Inc* vastuväidetele, mille kohaselt puudub Prantsuse kohtul jurisdiktsioon tema üle otsustamiseks ning tehniliselt ei ole võimalik Prantsusmaa elanikele ligipääsu keelata, otsustas Prantsuse kohus hagi rahuldada. Kohus leidis, et *Yahoo! Inc*. Kohustub välistama võimaluse, et Prantsusmaa internetikasutajad saavad ligi sellisele materjalile, mille

⁷⁹ Türgi valitsus tühistas Twitteri-keelu. – Postimees 04.04.2014.

⁸⁰ USA on teinud ÜRO Pakti art 20 osas reservatsioonid, mille tõttu laieneb sõnavabaduse kaitse ka sellistele väljendusvabaduse vormidele nagu vihakõne ja vaenu õhutamine. *United Nations Treaty Collection*. Arvutivõrgus kättesaadav: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en (20.04.2014).

⁸¹ *Yahoo Inc. V La Ligue Contre Le Racisme et L'Antisemitisme*, 397 F. 3d 1120 (9th Cir. 2004)

näitamine on keelatud Prantsuse õiguse kohaselt. Sealhulgas kohustus Yahoo! Inc. Tagama ligipääsu võimatuse mitte ainult vaidluse all olevale oksjonisaidile, vaid kõigile veebilehtedele või teenustele, mille sisuks on natsismi õigustamine või natsikuritegude vaidlustamine. Veelgi enam, *Yahoo France* kohustus informeerima kõiki Prantsusmaa internetikasutajaid riskidest, mis kaasnevad selliste saitide külastamisega juba enne yahoo.com lingi kasutamist.

Yahoo! Inc esitas avalduse Põhja-California piirkonna kohtusse, millega palus kohtul tuvastada, et Prantsuse kohtu määrus ei olnud jõustatav Ameerika Ühendriikides selle vastuolu tõttu esimese paranduse ning konstitutsiooniga. 2001. aastal nõustus kohus *Yahoo!* Avaldusega. 23.04.2006 tühistas Üheksanda Piirkonna kohus deklaratiivselt selle otsuse, leides, et ringkonnakohtul puudus isiklik jurisdiktsioon Prantsuse osapoole käitumise üle otsustamiseks. 2006. aastal nõustus selle otsusega ka kohtu täiskogu.⁸²

1.4. Peamised põhjused sõnavabaduse piiramiseks interneti kommentaariumides

1.4.1. Reputatsiooni kaitse

Üks peamisi probleeme, mida interneti kommentaariumid on endaga kaasa toonud, on anouümsed kaasinimesi solvavad kommentaarid. Kuigi sotsiaalse meedia, sealhulgas interneti kommentaariumide, kasutamistingimused keelavad kasutajatel levitada valet või põhjendamatult teisi isikuid laimavat informatsiooni, pole see ära hoidnud ebasobivaid kaasinimeste mainet kahjustavaid postitusi. Näiteks EALL-i „Online kommentaaride hea tava leppe“ kohaselt tuleb kommenteerimiskeskonnast kustutada kommentaarid, mis levitavad valet või halvustavad põhjendamatult teisi isikuid. Heale tavale mittevastav kommentaar tuleb kustutada mõistliku aja jooksul selle kohta teate esitamisest.⁸³ Samuti näevad sotsiaalvõrgustiku *Facebook*'i kasutamistingimused ette, et kolmandate isikute õigusi ei tohi rikkuda.⁸⁴

Sõnavabadus kohaldub nii faktidele kui ka väärtusotsustustele. Fakti õigsust on võimalik objektiivselt kontrollida ja tõendada. Väärtusotsustus on arvamuse, idee, veendumuse, kriitika, hinnagute, mõtete ja kujutluse väljendamise, mida pole võimalik objektiivselt

⁸² K. Turk, lk 39, 40.

⁸³ Online kommentaaride hea tava lepe, p 6 (a), (b).

⁸⁴ *Facebook Statement of Rights and Responsibilities*, p 4.

kontrollida. Interneti kommentaariumide idee seisneb eelkõige selles, et inimestele võimaldatakse veebikeskkonnas arvamust avaldada. Praktika näitab, et suurema osa interneti kommentaariumis olevast teabest moodustavad kommenteerijate väärtusotsustused. Arvamused ja ideed ei ole alati positiivsed. Ühe inimese arvamus võib šokeerida, solvata või häirida teist inimest.

Handyside'i kaasuses kinnitas EIK, et informatsioon ja ideed, mis solvavad, šokeerivad või häirivad, on samuti kaitstud sõnavabadusega.⁸⁵ Sarnasele seisukohale jõudis EIK-i suurkoda *Animal Defenders International*'i kaasuses, milles leidis, et sõnavabadus on demokraatliku ühiskonna üks alustaladest ning selle arenemise ja iga inimese eneseteostuse põhieeldusi. Sõnavabadust kohaldatakse mitte üksnes teabe või ideede suhtes, mida võetakse vastu soosivalt või mida ei peeta solvanguteks või millesse suhtutakse ükskõikselt, vaid ka sellise teabe ja selliste ideede suhtes, mis on solvavad, šokeerivad või häirivad. Seda nõuab pluralism, sallivus ja eelarvamustevaba mõttelaad, ilma milleta ei oleks demokraatliku ühiskonda. Kõnealuse vabaduse suhtes kehtivad erandid Konventsioon artiklis 10 sätestatud erandid,⁸⁶ mida tuleb siiski võtta kitsendavalt, ja vajadus piirangute järele peab olema tuvastatud veenvalt.⁸⁷

Üheks erandiks, mis lubab sõnavabadust piirata on kaasinimeste reputatsiooni kaitse. ÜRO Pakt artikli 19 punkti 3⁸⁸, Konventsioon-i artikli 10 punkti 2⁸⁹ ja põhiseaduse § 45⁹⁰ kohaselt on kaasinimeste reputatsiooni kaitse sõnavabaduse piiramise õiguspäraseks eesmärgiks.

⁸⁵ EIKo 7.12.1976, 5493/72, *Handyside vs Ühendkuningriik*, p 49.

⁸⁶ Konventsiooni art 10 p 2: Kuna nende vabaduste kasutamisega kaasnevad kohustused ja vastutus, võidakse seda seostada niisuguste formaalsuste, tingimuste, piirangute või karistustega, mis on fikseeritud seaduses ning on demokraatlikus ühiskonnas vajalikud riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korratuste või kuritegude ärahoidmiseks, tervise või kõlbluse või kaasinimeste reputatsiooni või õiguste kaitseks, konfidentsiaalse teabe avalikustamise vältimiseks või õigusemõistmise autoriteedi erapooletuse säilitamiseks.

⁸⁷ Vt viide 44.

⁸⁸ ÜRO Pakt art 19 p 3 (a): Käesoleva artikli 2. punktis ettenähtud õiguste kasutamine toob kaasa erilised kohustused ja erilise vastutuse. Järelikult võib see olla seotud mõningate kitsendustega, mis aga peavad olema kehtestatud seadusega ja olema hädavajalikud:

a) teiste isikute õiguste ja reputatsiooni austamiseks;

⁸⁹ Vt viide 78.

⁹⁰ PS § 45 2 lause: Seda õigust võib seadus piirata (...) au ning hea nime kaitseks.

Interneti kommentaariumid, mis sisaldavad ka negatiivseid, sealhulgas šokeerivaid, solvavaid ja häirivaid kommentaare, võivad riivata kolmanda isiku reputatsiooni.

Õigus reputatsiooni kaitsele ei olnud algselt eraldi inimõigus, vaid õiguspärane eesmärk sõnavabadusse sekkumiseks. Õigus maine kaitsele on eraldi inimõiguseks muutnud hilisem EIK kohtupraktika, seostades reputatsiooni kaitset õigusega austusele era- ja perekonnaelu vastu.⁹¹ Näiteks *Chauvey'i*⁹², *Pfeifer'i*⁹³ ja *Polanco Torres ja Movilla Polanco*⁹⁴ kaasustes kinnitas EIK, et inimese reputatsiooni kaitse kuulub Konventsiooni artiklist 8 tuleneva era- ja perekonnaelu kaitse alla. Seega õigus maine kaitsele on kaitstud, Konventsiooni artikli 8 alusel, osana õigusest eraelu austamisele. Kui üritatakse omavahel tasakaalustada õigust sõnavabadusele ja õigust eraelu austamisele, sisaldavad asjakohased kriteeriumid järgmisi elemente: panus üldist huvi pakkuvasse debatti, puudutatud isiku tuntus, avalduse teema, puudutatud isiku varasem käitumine, teabe hankimise viis, ja teabe tõelevastavus, avaldatud teksti sisu, vorm ja tagajärjed ning mõistetud karistuse raskusaste. Rünne isiku maine vastu peab olema teatud raskusastmega ning see peab olema toimunud viisil, mis kahjustab õigust eraelu austamisele.⁹⁵

Autor leiab, et hinnata, kas interneti kommentaar kahjustab kaasinimese reputatsiooni tuleb kaaluda, kas kommentaar muutis ühiskonna arvamust inimesest. Reputatsiooni kahjustamine peab olema objektiivselt hinnatav. Üks negatiivne interneti kommentaar ei muuda ühiskonna arvamust inimesest. Samas suur hulk negatiivseid kommentaare võib mainet ühiskonnas kahjustada. Reputatsiooni kahjustamise hindamisel tuleb olla allikakriitiline. Näiteks anonüümne või varjunime all avaldatud negatiivne interneti kommentaar ei muuda ühiskonna arvamust inimesest. Samas ühiskonna arvamusiidri ametlik väljaütlemine võib muuta ühiskonna hoiakut ja rikkuda isiku mainet.

⁹¹ Konventsiooni art 8 p 1: Igäühel on õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu ja kodu ning korrespondentsi saladust.

⁹² EIKo 29.06.2004, 64915/01, *Chauvy jt. vs. Prantsusmaa*, p 70.

⁹³ EIKo 15.11.2007, 12556/03, *Pfeifer vs. Austria*.

⁹⁴ EIKo 21.09.2010, 34147/06, *Polanco Torres ja Movilla Polanco vs Hispaania*, p 40.

⁹⁵ EIKo suurkoda, 7.02.2012, 39954/08, *Axel Springer AG vs. Saksamaa*, p 83, 89-95.

1.4.2. Vaenu õhutamise interneti kommentaariumis

Vaenu õhutamise, sealhulgas rassism, ksenofoobia, antisemitism, agressiivne natsionalism ja vähemuste diskrimineerimine ei ole internetiga kaasa sündinud fenomen, vaid eksisteeris ka varem. Sellegipoolest on internet ja sotsiaalne meedia muutnud vaenu õhutamise lihtsamaks ja samal ajal raskesti kontrollitavaks.

Vaenu õhutamise on ÜRO Pakti artikli 20 punkti 2 kohaselt igasugune rahvusliku, rassilise ja usulise vihavaenu toetamine, mis kujutab endast diskrimineerimisele, vaenulikkusele ja vägivaldasele õhutamisele. ÜRO sõnavabaduse raportööri F. La Rue juhivad riikide tähelepanu asjaolule, et kui varem oli vaenu õhutamise võimalik peamiselt ajakirjanduse vahendusel või poliitikute ja arvamussaadajate sõnavõttudes, siis tänapäeval võimaldab internet kõigil vaenu õhutada ning seda on võimalik teha ka anonüümselt.⁹⁶

Konventsioonis puudub *expressis verbis* vaenu õhutamise mõiste. Samas on Konventsiooni artikli 10 punkti 2 kohaselt sõnavabaduse piiramine õiguspärane, kui see on vajalik riigi julgeoleku, territoriaalse terviklikkuse või ühiskondliku turvalisuse huvides, korruptuste või kuritegude ärahoidmiseks ja kõlbluse kaitseks. Vaenu õhutamist on raske eristada solvavast, šokeerivast ja häirivast väljendusvormist, mis on *Handyside*'i⁹⁷ kaasusest tulenevalt lubatud. *Erkaban*'i kaasuses rõhutab EIK, et tolerants ja austus kõikide inimeste suhtes on demokraatliku ja pluralistliku ühiskonna tunnus. Ainult need arvamused, mis ületavad lubatud sõnavabaduse piirid – levitavad, kihutavad, soodustavad või õigustavad viha ja ebatoerantsust võivad olla karistatavad demokraatlikus ühiskonnas. Oluline on aru saada nii vaenu õhutamise sõnumi sisust kui ka samal ajal arvestada konteksti. Väide, mille sisu on vaenu õhutamise ühes kontekstis, võib olla huumor teises kontekstis.

Konteksti olulisust ilmestab *Paul Chambers*'i kaasus Ühendkuningriigi kohtupraktikast.⁹⁸ *Paul Chambers* mõisteti süüdi ähvardava elektroonilise sõnumi edastamises mikroblogisse

⁹⁶ F. La Rue. Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. 7.09.2012. A/67/357.

Arvutivõrgus kättesaadav: [http://daccess-dds-](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/501/25/PDF/N1250125.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/501/25/PDF/N1250125.pdf?OpenElement](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/501/25/PDF/N1250125.pdf?OpenElement) (26.04.2014).

⁹⁷ Vt viide 76.

⁹⁸ Inglismaa ja Wales'i Ülemkohtu (*Administrative Court*) 27.07.2012. a otsus *Chambers v. DPP* [2012] EWHC 2157 (Admin). Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/QB/2012/2157.html> (20.04.2014).

Twitter. Chambers, kes oli vihane, et *Robin Hood*'i lennujaam oli ilmastiku tingimuste tõttu suletud, postitas mikroblogisse *Twitter* sõnumi, milles lubas lennujaama õhku lasta.⁹⁹ Hiljem tühistas appellatsioonikohus (*High Court, Queen's Bench Division*) eelneva otsuse. Kohus leidis, et lisaks sõnumi sisule on oluline hinnata ka konteksti. Antud juhul ei olnud tegemist tõsiselt võetava ähvadrusega, vaid pahameele väljendamisega.

Asjaolu, et vaenu õhutamisele sõnavabaduse kaitse ei kohaldu ilmestab EIK-i *Norwood*'i kaasus¹⁰⁰. Kaebaja oli pannud esimese korruse aknale pildi, millel kujutati 11. septembri 2001. aastal al-Qaida terrorirünnakute sihtmärki *New York*'i *World Trade Center*'i kaksiktorne leekides. Pildi pealkiri oli „Islam välja Suur-Britanniast – Kaitske Suurbritannia inimesi“.¹⁰¹ EIK leidis, et vaenu õhutamine religioosse gruppi vastu ei ole kaitstud sõnavabadusega, seega on kaebus vastuvõetamatu. Seega, kui aknale vaenu õhutava pildi panemine pole kaitstud sõnavabadusega, siis sama põhimõtte kohaldub *a minori ad maius* ka interneti kommentaariumisse postitatud vaenu õhutava kommentaari puhul.

⁹⁹ “*Crap! Robin Hood Airport is closed. You've got a week and a bit to get your shit together otherwise I am blowing the airport sky high!*”

¹⁰⁰ EIKo 16.11.2004, 23131/03, *Norwood vs Ühendkuningriik*, otsus vastuvõetamatuse kohta.

¹⁰¹ „*Islam out of Britain – Protect the British People*“.

2. Vastutus interneti kommentaari sisu eest

2.2. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Euroopa kultuuriruumis

2.2.1. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikas

Põhiküsimus interneti kommentaari sisu vastutuse juures on, kas käsitleda internetiteenuse pakkujat materjalide avaldajana või levitajana. Avaldaja on reeglina ajalehe, ajakirja või raamatu väljaandja, kes omab kontrolli avaldatava materjali sisu üle, s.t avaldajal on redigeerimispädevus. Levitaja on aga näiteks raamatupoe omanik, kes ei otsusta teoste levitamist nende sisu järgi. Levitajat saab kolmanda isiku reputatsiooni rikkuvate või vaenu õhutavate materjalide levitamise eest vastutusele võtta üksnes siis, kui ta teadis või pidi teadma nende reputatsiooni rikkuvast või vaenu õhutavast iseloomust. ISP-d edastavad oma klientide arvutitest sõnumeid kolmandatele isikutele ilma endapoolse sekkumiseta¹⁰² ning sellest tulenevalt ei saa neid võrrelda kirjastajatega. ISP-d ei ole eelduslikult teadlikud edastatavate materjalide sisust.¹⁰³

Praktikas kasutatakse interneti kommentaariumides „teata-ja-võetakse-maha“¹⁰⁴ meetet, mis võimaldab kommentaariumi kasutajal teatada sobimatust kommentaarist, mille tagajärjel eemaldab administraator kommentaari. Antud meetet kasutades peavad internetiteenuse pakkujad ennast levitajaks, kes pole eelduslikult teadlikud kommentaariumi sisust, kuid sobimatust kommentaarist teada saades, eemaldavad selle. Antud meede arvestab sotsiaalse meedia iseloomuga, mis hõlmab endast hoomamatus koguses informatsiooni. Seega arvestades, et Konventsiooni tuleb tõlgendada tänapäeva kontekstis¹⁰⁵, peab vahet tegema traditsioonilisel ja sotsiaalsel meedial.

Traditsioonilise meedia puhul on Euroopa Inimõiguste Kohus jõudnud *Sürek*'i kaasuses¹⁰⁶ järelduseni, et ajakirja avaldaja vastutab ajakirjas avaldatud artikli sisu eest, isegi kui avaldaja pole artikli sisut teadlik. Autor on seisukohal, et interneti kommentaari sisu vastutuse küsimuse juures tuleb lähtuda tänapäeva kontekstist. Antud põhimõtet pole mõistlik

¹⁰² S.t ISP ei ole neid läbi vaadanud ega toimetanud.

¹⁰³ S. Luide, lk 330.

¹⁰⁴ *Notice-and-take-down*.

¹⁰⁵ Vt. viide 48.

¹⁰⁶ EIKo 8.07.1999, 26682/95, *Sürek vs. Türgi*.

kohaldada sotsiaalsele meediale ja *on-line* meediaväljannete juures asuvatale interneti kommentaariumitele. Interneti kommentaariumisse, mille sisu loovad kasutajad, postitatakse päevas hoomamatus koguses kommentaare. Kui traditsioonilise meediaväljaande, näiteks ajalehe, ajakirja, puhul on informatsioon hoomatav, siis interneti kommentaariumi puhul see nii ei ole.

Interneti iseloomu on EIK arvesse võtnud *Renaud*¹⁰⁷ kaasuses. Antud kaasuses leidis EIK, et veebmeister¹⁰⁸ ei vastuta veebilehel olevate laimavate postituste eest. Antud kaasuses on EIK tõlgendanud Konventsiooni tänapäeva kontekstis.

*Delfi*¹⁰⁹ kaasuses jõudis EIK vastupidisele järeldusele. Põhjusel, et antud otsus puudutas Eesti õiguskorda, peatub autor kaasusel pikemalt. AS *Delfi* pöördus EIKi pärast seda, kui Riigikohus oli leidnud, et AS *Delfi* vastutab võlaõigusseaduse¹¹⁰ (edaspidi *VÕS*) alusel au teotavate kommentaaride eest solidaarselt nende postitajatega, kuna ta on loonud kommenteerimisvõimaluse ja kutsub oma internetilehel ise inimesi üles aktiivselt kommenteerima. AS *Delfi* leidis, et rikutud on Konventsiooni artikliga 10 kaitstud sõnavabadust, kuna tema internetiportaali omanikuna ei pea vastutama au teotavate kommentaaride eest, mille on postitanud kolmandad isikud.

Delfi kaasuses hindas EIK esmakordselt kaebust, mis on seotud internetis kommentaaride avaldamisega seotud vastutusega. EIK märkis, et kuigi Eesti riik oli sekkunud ASi *Delfi* sõnavabadusse, oli sellel sekkumisel seaduslik alus, eesmärk ja see oli proportsionaalne.

EIK nõustus valitsusega, et VÕSi ja ulatusliku riigisisese kohtupraktika kohaselt oli kaebaja vastutus ettenähtav. EIK rõhutas, et kuigi VÕSi sätted olid üldised, võimaldas seaduse üldisem sõnastus kohaldada seda muutuvatele oludele, sh uute tehnoloogiatega seotud aspektidele. Samuti rõhutas EIK, et AS *Delfi* Eesti suurima internetiportaalina ja professionaalse tegutsejana pidi olema teadlik seadustest ja kohtupraktikast. EIK ei seadnud kahtluse alla, et kõnealusel riigisisel regulatsioonil oli seaduslik eesmärk – kaitsa era- ja perekonnaelu, mis on tagatud Konventsiooni artikliga 8.

¹⁰⁷ EIKo 25.02.2010, 44306/98, *Renaud vs. Prantsusmaa*.

¹⁰⁸ Veebmeister (*webmaster*) on isik kes, loob või haldab firma veebisaiti sisulise poole pealt või haldab firma veebiserverit ja tegeleb veebisaidi programmeerimise tehniliste probleemidega. – H. Vallaste.

¹⁰⁹ Vt viide 3.

¹¹⁰ Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.11.2013, 4.

EIK asus seisukohale, et Eesti riik oli leidnud Konventsiooni artiklis 10 ja artiklis 8 ette nähtud õiguste tagamiseks õiglase kesktee. Kohus hindas selleks järgmist nelja aspekti: kommentaaride sisu, kaebaja kohaldatud meetmeid au teotavate kommentaaride ennetamiseks, kommentaatorite autorite vastutust, riigisisese menetluse tulemit kaebajale. EIK nõustus Eesti riigiga, et esiteks pidanuks *Delfi* ette nägema, et avaldatud artikli sisu¹¹¹ tekitab suurt avalikku vastukaja. Seega oleks kaebaja pidanud eeldama, et võidakse avaldada tavapärasest rohkem negatiivseid kommentaare ja võtma selleks vajalikud meetmed. Kuigi kaebajal olid teatud vahendid ebakohaste kommentaaride ennetamiseks ja kustutamiseks, siis antud juhul ei olnud need piisavad kolmandate isikute isiklike õiguste kaitseks. Automaatne teatud sõnade kustutamise filter ei takistanud au teotavate kommentaaride avaldamist; au teotavast kommentaarist teatamise võimalus aga ei taga, et sellest ka teatatakse.

EIK rõhutas, et nõustub Eesti riigiga ka selles, et konkreetsete kommentaatorite vastu tsiviilhagi esitamine oleks olnud keeruline ja ebaproportsionaalne isiku suhtes, kelle au oli teotatud. Nimelt oli kaebaja ise teinud otsuse mitte nõuda kommentaatoritelt enda identifitseerimist. EIK nõustus ka sellega, et riigisisised kohtud ei olnud teinud kaebajale konkreetseid ettekirjutusi, kuidas olukorda lahendada, vaid ASile *Delfi* oli jäetud kaalutlusruum otsustamiseks, kuidas tagada au teotavate kommentaaride ennetamist. EIK arvates on selline kaalutlusõiguse jätmine oluline faktor, mis vähendab sõnavabadusse sekkumise tõsidust. Ka ASilt *Delfi* väljamõistetud mittevaralise kahju summa, 320 eurot, oli mõistlik ega olnud ASi *Delfi* suhtes ebaproportsionaalne. Kokkuvõttes rõhutas EIK, et võttes arvesse au teotavate kommentaaride sisu ning asjaolu, et need olid avaldatud ASi *Delfi* kui reklaamist tulu teeniva äriühingu portaalis avaldatud artikli juures ja, et ASi *Delfi* võetud meetmed kolmandate isikute õiguste kaitseks ei olnud piisavad ning et tegelike kommentaatorite vastu kahjunõuete esitamine oleks olnud keeruline ning arvestades ASilt *Delfi* välja mõistetud kahjusumma suurust, oli riigipoolne sekkumine ASi *Delfi* Konventsiooni artikliga 10 kaitstud õigustesse põhjendatud ja proportsionaalne.

EIK põhjendas sõnavabadusse sekkumise proportsionaalsust kahe asjaoluga: esiteks on tsiviilhagi esitamine kommentaatori vastu keeruline ja ebaproportsionaalne ning teiseks väljamõistetud mittevaralise kahju summa, 320 euro, oli mõistlik ega olnud ASi *Delfi* suhtes ebaproportsionaalne.

¹¹¹ 24.jaanuaril 2006.a avaldas *Delfi* artikli „AS Saaremaa Laevakompanii lõhkus plaanitava jäätrassi“. Jäätrass on avalik tee üle külmunud veekogu, mis on talviti avatud Eesti mandriosa ja mõne saare vahel.

Autor leiab siinkohal, et tsiviilhagi kommentaatori vastu esitada pole keeruline. Isik, kes arvab, et kommentaar on tema õigusi rikkunud, peaks esmalt taotlema internetiportaalist sellise kommentaari eemaldamist. Praktikas võimaldab internetiteenuse pakkuja sageli kasutada sobimatu kommentaari maha võtmiseks teata-ja-võetakse-maha meedet. Antud meede võimaldab isikul, kes leiab, et tema õigusi on rikutud lihtsalt ja kiirelt kommentaar eemaldada. Lisaks kommentaari eemaldamisele interneti kommentaariumist on isikul, kelle õigusi on rikutud, võimalus tsiviilkohtumenetluse seaduse¹¹² (edaspidi *TsMS*) kohaselt algatada eeltõendamismenetlus kohtus tuvastamaks IP-aadress, millelt kommentaari kirjutati. Riigilõiv sellise menetluse puhul on 50 eurot¹¹³ ja sellegi puhul on riivatud tunnetega isikul võimalus taotleda menetlusabi.¹¹⁴ IP-aadressi teadasaamisel on juba vastav internetiteenuse pakkuja kohustatud avaldama aadressiga seotud isikuandmed. Seega on autor seisukohal, et anonüümset kommentaatori vastu hagi esitamine pole keeruline ja ebaproportsionaalne isiku suhtes, kelle õiguseid on rikutud.

Teiseks leidis EIK *Delfi* kaasuses, et AS *Silt Delfi* väljamõistetud mittevaralise kahju summa, 320 eurot, oli mõistlik ega olnud AS *i Delfi* suhtes ebaproportsionaalne. Autor nõustub, et antud kaasuses välja mõistetud summa ei olnud AS *Delfi*le ebaproportsionaalselt suur, kuid siinkohal tuleb arvestada asjaoluga, et tegemist oli ühe isiku õigusi rikkuva kahjusummaga.

Kui leida, et internetiteenuse pakkuja vastutab kõikide kommentaaride sisu eest, millega võidakse kellegi isiku õigusi rikkuda, siis on see autori arvates ebaproportsionaalne. Kaasuse asjaoludest selgub, et *Delfi* artikleid kommenteerib päevas ligikaudu 10 000 lugejat, kellest enamik postitab kommentaare pseudonüümi all, siis EIKi otsusest tulenevalt peaks *Delfi* võtma vastutuse kõikide 10 000 kommentaari eest, kui need peaksid rikkuva kellegi õiguseid. Vastutuse juures tuleb eelkõige arvestada asjaoluga, et interneti kommentaarium on internetiteenuse osutaja pakutav interaktiivne keskkond, mille sisu loovad interneti kommentaariumi kasutajad.

EIK andis *Delfi* kaasuses soovitusel, kuidas ennetada interneti kommentaariumis sobimatuid, kolmandate isikute õigusi rikkuvaid ja viha õhutavaid kommentaare. EIK leidis, et interneti kommentaari sisu eelmodereerimine ja registreerimise kohustus kommenteerimise eeldusena,

¹¹² Tsiviilkohtumenetluse seadus. - RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 13.03.2014, 100, § 244.

¹¹³ Riigilõivuseadus RT I 2010, 21, 107 ... RT I, 21.03.2014, 16, § 57 lg 16.

¹¹⁴ *TsMS* § 180.

aitaksid ennetada sobimatuid kommentaare. Antud meetmete sobivust praktikas ja proporstionaalsust sõnavabadusse sekkumiseks, analüüsib autor töö kolmandas peatükis.

2.2.2. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Euroopa Kohtu praktikas

Interneti kommentaarium on infoühiskonna teenus, mis seisneb kommentaariumi kasutajate kommentaaride talletamises. E-kaubanduse direktiivi artikli 15 kohaselt pole infoühiskonnateenus osutajal, kelle teenus seisneb teabe talletamises üldist jälgimiskohustust. Teabe talletamine on infoühiskonna teenus, mis seisneb teenuse saaja poolt pakutava teabe talletamises, kui teenuseosutajal ei ole tegelikku teavet ebaseadusliku tegevuse või teabe kohta ja sellistest asjaoludest teadlikuks saades kõrvaldab teenuseosutaja kiiresti teabe või takistab juurdepääsu sellele.¹¹⁵ Teabe talletajaid on nii traditsioonilisemas *hosting*¹¹⁶ mõiste alla kuuluvad veebimajutuse teenuse pakkujad, näiteks serveriruumi pakkumine veebilehtede tarbeks, kui ka kolmandate isikute teabe talletajad, näiteks internetifoorumid, jututoad, kommenteerimise võimaluse pakkujad.¹¹⁷ Euroopa Kohus on juhindunud e-kaubanduse direktiivist tulenevast infoühiskonna teenuse osutaja jälgimiskohustuse puudumisest. Euroopa Kohus on praktikas arvesse võtnud interneti iseloomu.

*Google Adwords*¹¹⁸ kohtuasjas leidis Euroopa Kohus, et kontrollimiseks, kas infoühiskonna teenuse osutaja vastutus e-kaubanduse direktiivi kohaselt on piiratud tuleb uurida, kas selle teenuse osutaja täidab neutraalset rolli nii, et tema tegevus on üksnes tehnilist, automaatset ja passiivset laadi, viidates teadmiste puudumisele talletava teabe kohta ja selle üle kontrolli puudumisele. E-kaubanduse direktiivi artiklit 14 tuleb tõlgendada nii, et selles sisalduvat

¹¹⁵ E-kaubanduse direktiiv art 14.

¹¹⁶ Termin „*hosting*“ on ühe või mitme veebisaidi tarvis failide hoidmine, serverimine ja hooldamine. Olulisem kuiserveri suurus on seejuures internetiühenduse kiirus. Enamik hostingufirmasid pakub ühendusi üle telefoniliinide. Kui firma tahab hoida veebisaiti omaenda serveris, siis vajab ta samasugust kiiret interneti püsiühendust ja see on kallid. Hostinguteenus võimaldab paljudel firmadel kasutada ühiselt üht ja sama kiiret internetiühendust. – H. Vallaste.

¹¹⁷ K. Mäger. Internetifoorumi pidaja deliktilise vastutuse eeldusel isiklike õiguste rikkumise korral.

Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Tartu 2009, lk 40.

¹¹⁸ EKo 23.10.2010 liidetud kohtuasjad C-236/08 kuni C-238/08, *Google France SARL, Google Inc. vs. Louis Vuitton Malletier SA* (C-236/08) ja *Google France SARL contre Viaticum SA ja Luteciel SARL* (C-237/08) ja *Google France SARL contre Centrenational de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL, Pierre Alexis Thonet, Bruno Raboin ja Tiger SARL* (C-236/08).

normi kohaldatakse interneti-teenuse osutaja suhtes siis, kui ta ei tegutse aktiivselt viisil, mis võimaldab tal teada saada talletatud andmed või saavutada kontroll nende üle. Kui teenuseosutajal sellist rolli ei ole, vastutab ta talletatud andmete eest ainult siis, kui ta, olles saanud teada, et andmed on ebaseaduslikud, ei kõrvalda kiiresti kõnealust teavet ega tõkesta sellele juurdepääsu. Antud kohtulahendi valguses leiab autor, et internetiportaal, kes pakub interneti kommentaariumi teenust, tegutseb infoühiskonna teenuse osutajana, kelle tegevus seisneb kolmandate isikute teabe talletamises, mille sisu pole tal võimalik teabe hulga tõttu hoomata. Seega puudub interneti kommentaariumi pidajal ka kohustus jälgida kommentaariumi sisu.

*L'Oréal-i*¹¹⁹ kaasuses leidis Euroopa Kohus, et e-kaubanduse direktiivi tuleb tõlgendada nii, et see on kohaldatav e-turu haldaja suhtes siis, kui ta ei tegutse aktiivselt viisil, mille tulemusel tal ei oleks teada talletatud andmed või ta ei saavutaks kontrolli nende üle. E-turu haldaja tegutseb aktiivselt, kui ta osutab abi, mis seisneb eelkõige asjaomaste müügipakkumiste kuvamise optimeerimises või müügipakkumiste edendamises. Kui e-turu haldaja ei tegutse aktiivselt, siis kohaldub talle e-kaubandus direktiiv artikkel 14 lõige 1, ei vastuta teabe sisu eest. Erandiks on, kui e-turu haldajal oli teave faktide või asjaolude kohta, mille põhjal kohusetundlik ettevõtja oleks pidanud järeltada, et tegemist on ebaseadusliku müügipakkumisega, ja sellistest asjaoludest teadlikuks saades ei kõrvaldanud teavet ega tõkestanud juurdepääsu sellele. Sarnaselt *Google Adwords-i* kaasusega leiab Euroopa Kohus ka *L'Oréal-i* kaasuses, et internetiteenuse osutaja, kellel puudub tegelik teave ebaseadusliku tegevuse või teabe kohta, ei vastuta teabe sisu eest, välja arvatud juhul, kui teenuse osutaja on saab sellest teadlikuks ja ei kõrvalda seda või ei blokeeri juurdepääsu.

*SABAM-i*¹²⁰ kaasuses leidis Euroopa Kohus, et internetiteenuse pakkuja suhtes ei tohi teha ettekirjutust, mis kohustaks teenuseosutajat rakendama filtreerimissüsteemi, mis filtreerib kogu tema teenuse raames ja eelkõige võrdõigusvõrgu tarkvara abil toimuva elektroonilise side, mida kohaldatakse vahet tegemata kõigile klientidele, mida rakendatakse tema kulul ja mis ei ole ajaliselt piiratud, ning mis on selleks, et blokeerida autoriõigust rikkuvate failide edastamine, võimeline tuvastama selle teenusepakkuja võrgus selliste failide vahetuse, mis sisaldavad kinematograafilisi või audiovisuaalteoseid, mille intellektuaalomandi õigusi

¹¹⁹ EKo suurkoda 12.07.2011, C-342/09, *L'Oréal ja teised vs. eBay International AG ja teised*.

¹²⁰ EKo 24.11.2011, C-70/10, *Scarlet Extended SA vs Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*.

ettekirjutuse nõude esitaja väidab omavat. Erinevalt EIK-iga on Euroopa kohus jõudnud järelduseni, et internetiteenuse osutajal puudub kohustus jälgida teavet.

2.2.3. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Eestis

Peamine probleem, mida sotsiaalne meedia ja interneti kommentaariumid on endaga kaasa toonud, on anonüümsed kaasinimesi laimavad ja vaenu õhutavad kommentaarid. Eesti õiguses on võimalik hageda tsiviilkorras isiklike õiguste rikkumise kui ka ebaõigete andmete avaldamise korral. Samuti on võimalik isikut kriminaalkorras karistada vaenu õhutamise eest. Järgnevalt annab autor põgusa¹²¹ ülevaate võimalustest, kuidas tsiviilkorras on võimalik laimava interneti kommentaari eest hageda ja kuidas vaenu õhutamine on kriminaalkorras karistatav.

VÕS § 1046 lõike 1 kohaselt on õigusvastane isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine. VÕS § 1047 lõike 1 kohaselt on õigusvastane ka isiku või tema tegevuse kohta ebaõigete andmete avaldamine või faktilist laadi andmete mittetäieliku või eksitav avaldamine on, kui avaldaja ei tõenda, et ta ei teadnud avaldamisel andmete ebaõigsusest või mittetäielikkusest ega pidanudki sellest teadma. Eesti kohtupraktika¹²² kohaselt vastutavad interneti kommentaari eest nii kommentaari tegelik autor kui ka interneti kommentaariumi teenuse osutaja. Riigikohus leiab, et interneti kommentaariumi puhul pole portaal teabe talletaja InfoTS alusel, vaid on sisuteenuse pakkujad, kes valitseb talletatava teabe sisu. See, et internetiportaal pole kommentaari autoriks, ei tähenda, et portaalil pole kontrolli kommenteerimiskeskonna üle. Riigikohus leiab, et kommentaaride avaldajaks on kommentaari koostaja kui ka interneti kommentaariumi teenuse osutaja. Seega on Eesti õiguse kohaselt võimalik hageda nii interneti kommentaariumi teenuse osutajat kui ka kommentaari tegelikku autorit. Anonüümse interneti kommentaari puhul on isikul, kes leiab, et tema õigusi on rikutud, võimalik algatada eeltõendamismenetlus kohtus tuvastamaks IP-aadress, millelt kommentaar kirjutati.

¹²¹ Vt viide 5.

¹²² Vt viide 6.

Karistusseadustiku¹²³ (edaspidi *KarS*) § 151 lõike 1 kohaselt on kriminaalkorras karistatav tegevus, millega avalikult on kutsutud üles vihkamisele, vägivaldale või diskrimineerimisele seoses rahvuse, rassi, nahavärvi, soo, keele, päritolu, usutunnistuse, seksuaalse sättumuse, poliitiliste veendumuste või varalise või sotsiaalse seisundiga, kui sellega on põhjustatud oht isiku elule, tervisele või varale.

2.2.4. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Ühendkuningriigis

2.2.4.1. Laimuseadus

Ühendkuningriigis ei ole vastutus laimavate andmete levitamise eest ainult meedia pärusmaa, sest hagi võib esitada kõigi isikute vastu, kes on aktiivselt osa võtnud produtseerimisest ja avaldamisest, seega autorit, ajalehe väljaandjat, ajakirjanikku, koostajat, hulgimüüjat ja isegi ajalehekioski omanikku. Siiski on raamatu- ja ajalehemüüjal võimalik toetuda nn „süütu levitaja“ kaitsele, kui ta tõendab, et ta ei teadnud ega pidanudki teadma, et artikkel sisaldas laimavaid andmeid.¹²⁴ 1996. a. vastu võetud laimuseadus¹²⁵ laiendab seda kõigile, kes ei ole nn „esmased väljaandjad“ ehk kes ei ole autorid, toimetajad või kirjastajad. Nimetatud kaitsele võivad toetuda näiteks hulgimüüjad, raamatupoodide ja raamatukogude omanikud.

Laimuseaduse § 1 lg 1 alusel ei vastuta isik laimava informatsiooni avaldamise eest, kui tõendab, et:

- (1) ta ei olnud vaidlusaluse avalduse autor, toimetaja ega avaldaja;
- (2) ta oli avalduse suhtes mõistlikult hoolas;
- (3) ning ta ei teadnud ega pidanudki teadma, et ta oma tegevusega põhjustas või aitas kaasa laimavate andmete levitamisele.¹²⁶

2013. aastal muudetud laimuseadus¹²⁷ on laiendanud „süütu levitaja“ kaitse otseselt internetiteenuse osutajale. 2013. a. muudetud laimuseaduse § 5 lõike 2 kohaselt ei vastuta

¹²³ Karistusseadustik – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 26.02.2014, 6.

¹²⁴ S. Luide, lk 46.

¹²⁵ Laimuseadus (*Defamation Act*), 4.07.1996. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/31/pdfs/ukpga_19960031_en.pdf (20.04.2014)

¹²⁶ Autor on kasutanud K.Turk magistritöö tõlget laimuseadusest, lk 49.

teenuse osutaja laimava informatsiooni avaldamise eest, kui tõendab, et ei ole vaidlusaluse avalduse autor. Laimuseaduse § 5 lõike 3 kohaselt vastutab internetiteenuse osutaja laimava avalduse eest veebilehel, kui:

- (a) hagejal on võimatu tuvastada laimava avalduse autorit ja;
- (b) hageja teavitas internetiteenuse osutajat laimavast avaldusest ja;
- (c) internetiteenuse osutaja ei eemaldanud laimavat kommentaari.

2013. a. muudetud laimuseaduse § 5 lõike 12 kohaselt ei kaasne veebilehe modereerimisega internetiteenuse osutajale vastutsust laimava avalduse sisu eest. Laimuseaduse kohaselt ei too modereerimine automaatselt kaasa vastutust kogu internetiportaali informatsiooni sisu eest. Laimuseadus on arvestanud internetis oleva informatsiooni hulgaga ja ei kohusta internetiteenuse osutajat vastutama kogu sisu eest, mille üle viimasel puudub kontroll. Samas annab internetiteenuse osutajale õiguse modereerida sisu nii palju, kui see, arvestades informatsiooni mahtu, on võimalik. Antud põhimõte erineb oluliselt Eesti Riigikohtu järeldustega *Delfi* kaasuses, kus kohus leidis, et kuigi Delfi ei ole kommentaari koostajaks, ei tähenda, et internetiportaalil ei ole kontrolli kommenteerimiskeskonna üle. Delfi kehtestab kommenteerimiskeskonna reeglid ning teeb selles muutusi (eemaldab kommentaari), kui neid reegleid rikutakse. Seevastu ei ole kostja teenuse kasutajal endal võimalik saadetud kommentaari muuta või kustutada. Ta saab üksnes ebasobivast kommentaarist teada anda. Interneti kommentaariumi teenuse pakkuja võimuses on seega määrata, millised sisestatud kommentaarid avaldatakse ja millised mitte. Autor on seisukohal, et laimuseadus arvestab interneti kommentaariumi iseloomuga, mille üle on internetiteenuse osutajal raske kontrolli pidada.

2.2.4.2. Põhja Iirimaa Ülemkohtu otsus *J19 & Anor vs. Facebook Ireland*

Vahetult pärast Pärast Euroopa Inimõiguste Kohtu otsust *Delfi* kaasuses, tegi Põhja Iirimaa Ülemkohus 15. novembril 2013. aastal vastupidise lahendi,¹²⁸ kus kohus leidis, et on internetiteenuse osutajal puudub e-kaubanduse direktiivi kohaselt sisu jälgimiskohustus.

¹²⁷ Laimuseadus 2013 (c 26), 25.03.2013. Arvutivõrgus kättesaadav:

http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/pdfs/ukpga_20130026_en.pdf (20.04.2014)

¹²⁸Põhja Iirimaa Ülemkohtu (*Queen's Bench Division*) 15.11.2013 otsus *J19 & Anor v Facebook Ireland* [2013] NIQB 113. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.bailii.org/nie/cases/NIHC/QB/2013/113.html> (20.04.2014)

Antud kohustus oleks internetiteenuse osutajale võimatu ülesanne. Antud kaasuses oli sotsiaalvõrgustikku *Facebook* postitatud artikleid ja fotosid anonüümseteks jääda soovinud hagejatest, ilma nende nõusolekuta. Näiteks kujutati ühel fotol hagejat Ühendkuningriigi lipu taustal ning pildi pealkiri¹²⁹ viitas, et hageja on vabariiklaste paraadi korraldaja.¹³⁰ Põhja-Iirimaa Ülemkohus oli seisukohal, et *Facebook*'i vastutus sotsiaalvõrgustiku sisu eest pole e-kaubanduse direktiiviga kooskõlas. Ülemkohus leidis, et Facebook on teabe vahendaja ning e-kaubanduse direktiivi artikli 15 kohaselt puudub vahendajal jälgimiskohustus. Ülemkohus märkis, et vaatamata EIK-i järeltulele *Delfi* kaasuses, mille järgi *on-line* uudisteportaal vastutab laimavate ja solvavate kommunitaaride eest, pole interneti-teenus osutaja vastutuse ja jälgimiskohustuse osas veel täielikku selgust saavutatud, sest antud kohtuasi läheb appellatsioonikohus arutamisele ka Euroopa Inimõiguste Kohtu suurkotta. Ülemkohus selgitas, et tulevane suurkoja otsus näitab, kas *Delfi* kaasus toob kaasa suurema jälgimiskohustuse ja vastutuse internetiteenuse osutajatele või on see kohaldatav ainult erilistel asjaoludel.

Ülemkohus juhendus oma otsuses asjaolust, et Euroopa Inimõiguste Kohus ei analüüsinud *Delfi* kaasuses otseselt e-kaubanduse direktiivi kohaldamist. EIK ei analüüsinud, kas e-kaubanduse direktiiv on korrektselt ülevõetud Eesti õigusesse, vaid kas Konventsioonist tulenev sõnavabaduse piirang oli õiguspärane, st kas sõnavabadusse sekkumine oli seaduses ette nähtud, õiguspärase eesmärgiga ja demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Ühendkuningriikide kohtupraktika, näiteks *Tamiz vs Google*¹³¹ kaasuse, kohaselt on laimava kommentaari eemaldamine veebilehelt, pärast sellest teadlikuks saamist, seni olnud piisav meede vähendamaks laimavaid kommentaare. Ülemkohus oli seisukohal, et antud kaasuse järeltule ei ole vastuolus Euroopa Inimõiguste Kohtu otsusega *Delfi* kaasuses, sest *Delfi* kaasuses ei analüüsitud otseselt e-kaubanduse direktiivist tulenevat jälgimiskohustuse puudumist. Ülemkohus leidis, et siseriikliku õiguse kohaselt otsustatakse, kas

¹²⁹ "Meet Sectarian Parade Organiser".

¹³⁰ Põhja-Iirimaa on usuliselt lõhestatud: ligikaudu 54 protsenti elanikkonnast on protestandid, kes pooldavad Põhja-Iirimaa ning Suurbritannia poliitiliste sidemete säilitamist. Roomakatoliku vähemus on peamiselt «vabariiklik», kelle nägemuses peaks Põhja-Iirimaa ühinema Iiri Vabariigiga.

¹³¹ Inglismaa ja Wales'i Ülemkohtu (*Queen's Bench Division*) otsus 2.03. 2012 *Tamiz v Google* [2012]

EWHC449. Arvutivõrgus kättesaadav:

<http://www.bailii.org/cgibin/markup.cgi?doc=/ew/cases/EWHC/QB/2012/449.html&query=Google&method=boolean> (20.04.2014)

internetiteenuse osutaja vastutab kommentaaride sisu eest ja Euroopa Inimõiguste Kohus on alternatiivne võimalus siseriikliku kohtu otsust edasi kaevata.

Autor nõustub, et Põhja-Iirimaa Ülemkohtu järelausega, et *J19 & Anor vs. Facebook Ireland* kaasuses tehtud otsus ei ole vastuolus *Delfi* kaasusega, sest viimases ei analüüsinud Euroopa Inimõiguste Kohus, kas internetiteenuse osutaja vastutus ja jälgimiskohustus olid e-kaubanduse direktiiviga kooskõlas. Autor nõustub Ülemkohtu järelausega, et internetiteenuse osutaja jälgimiskohustus peaks olema piiratud. Internetiteenuse osutaja vastutab veebilehe sisu eest ainult juhul, kui ta on sellest teadlik. Eeldatakse, et internetiteenuse osutaja ei ole teadlik sisust, kuid kui kasutaja annab teenuse osutajale teada sobimatust sisust, siis on ISP saanud sisust teadlikuks.

2.3. Vastutus interneti kommentaari sisu eest Ameerika Ühendriikides

Sõnavabadus on Ameerika Ühendriikide poliitika alustada. USA konstitutsiooni esimese parandus kohaselt ei anna Kongress välja ühtegi seadust, milles kiidetakse heaks mõne religiooni kehtestamine või keelatakse mõne usundi vaba praktiseerimine, samuti ei kärbi Kongress sõna- ja ajakirjandusvabadust ega inimeste õigust rahumeelselt koguneda ja esitada valitsusele palvekirju ülekohtu korvamiseks.¹³² Juba 1927. aasta kaasuses *Whitney vs California*¹³³ rõhutas kohtunik *Brandeis*, et: „Vabadus mõelda nii nagu inimene tahab ja rääkida nii nagu inimene soovib on hädavajalik saavutamaks ja levitamaks poliitilist tõe.“

USA-s peetakse sõnavabadust demokraatia eelduseks. Sõnavabadus võimaldab inimestel saada informatsiooni erinevatest allikatest, avaldada arvamust ja edastada informatsiooni. Sõnavabadus võimaldab inimestel arvamust avaldada valitsuse dikteerimiseta, mis aitab välja selgitada tõe ja rahva tahte.¹³⁴ USA-s sõnavabaduse kaitse väga olulisel kohal, seega on ka väljendusvabaduse ulatus laiem kui Euroopa kultuuriruumis. Näiteks on USA teinud reservatsiooni ÜRO Pakti artiklile 20, seega pole vaenu õhutamise õiguspärane eesmärk sõnavabadusse sekkumiseks, sest selline piirang oleks vastuolus USA konstitutsiooni esimese parandusega.

¹³² USA põhiseaduse esimene parandus (*The First Amendment*). Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.house.gov/Constitution/Amend.html> (20.04.2014).

¹³³ USA Ülemkohtu (*Supreme Court*) 16.05.1927. a. otsus *Whitney vs California* 274 U.S. 357.

¹³⁴ Human Rights Issues in Criminal Justice. Freedom of Speech and Freedom of Press. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.lincoln.edu/criminaljustice/hr/Index.htm> (20.04.2014).

Sõnavabaduse lai ulatus kohaldub ka interneti kommentaariumidele. 1996. aastal võttis USA Kongress vastu telekommunikatsiooniseaduse,¹³⁵ mis välistab internetiteenuse osutaja igasuguse vastutuse interneti kommentaariumide sisu eest.

Telekommunikatsiooniseaduse § 230, mille pealkiri on „Isiku kaitse au teotava materjali eksisteerimise ja visandamise vastu“, punkt (c) „Halastaja samaarlase“ kaitse au teotava materjali ekraniseerimise ja linastamise vastu“ sätestab:

(1) Kirjastajana või suuliselt edastajana kohtlemine- mitte ühtegi interaktiivse arvutiteenuse pakkujat ega kasutajat ei kohelda kui sellise informatsiooni kirjastajat või suuliselt edastajat, mille on kättesaadavaks teinud teine isik.

(2) Tsiviilvastutus- mitte ühtegi interaktiivse arvutiteenuse pakkujat või kasutajat ei võeta vastutusele:

(A) vabatahtlikult heas usus sooritatud juurdepääsu või materjali kättesaadavuse tõkestamise eest, mida pakkuja või kasutaja peab sündsusetuks, alatuks, nilbeks, roojaseks, ülemääraselt vägivaldseks, diskrimineerivaks või muul viisil vastuvõetamatuks, hoolimata sellest, kas see materjal on põhiseaduslikult kaitstud või mitte; või

(B) soorituse eest võimaldada või teha kättesaadavaks tehnilisi vahendeid informatsiooniteenuse pakkujatele või teistele, et kõrvaldada juurdepääs eelmises lõikes nimetatud materjalile.¹³⁶

Telekommunikatsiooni seaduse kohaselt vastutab interneti kommentaari sisu eest kommentaari autor. Telekommunikatsiooni seadus käsitleb internetiteenuse osutajat levitajana, mille tõttu pole teenuse osutaja teadlik interneti kommentaariumi sisust. Seega on välistatud internetiteenuse osutaja vastutus interneti kommentaari sisu eest. Telekommunikatsiooni seaduse puuduseks on, et täielik immunitet vastutusest on tagatud ka internetiteenuse osutajatele, kes olles teadlik sobimatust kommentaarist, ei eemalda seda, sest kommentaari eemaldamise kohustus puudub. Seega erineb telekommunikatsiooni seaduse käsitus e-kaubanduse direktiivist, mille kohaselt puudub internetiteenuse osutajal küll üldine

¹³⁵ *The Telecommunication Act.*

¹³⁶ Autor on kasutanud telekommunikatsiooni seaduse § 230 tõlkimisel, S.Luide magistritööd, lk 61.

järgmiskohustus, kuid sobimatust kommentaarist teada saades, on teenuse osutajal kohustus kommentaar eemaldada.

Telekommunikatsiooni §-s 230 sisaldub põhjapanev printsiip, et „halastaja samaarlast“, kes on endale võtnud toimetaja kohustused, et eemaldada sobimatu, kolmandate isikute õigusi rikkuva sisuga materjali, ei tohi karistada sellega, et teda käsitletakse nende õilsate püüdluste tõttu kirjastajana.¹³⁷ Telekommunikatsiooni seaduse eesmärk on edendada ettevõtlusvabadust ja anda igapäevasele võimalus siseneda kommunikatsiooniärisse, andmata kellelegi konkurentsieelist.¹³⁸

USA Appellatsioonikohtu¹³⁹ otsus *Zeran vs America Online Inc* ilmestab telekommunikatsiooni seaduse puudust, et internetiteenuse osutaja täielik vastutuse välistamine, ei motiveeri teenuse osutajaid modereerima ja filtreerima sobimatut sisu ega avaldama ka anonüümset internetikommentaatorit. Antud kohtuasjas postitas anonüümne isik *America Online Inc.* veebilehele postituse, milles pakkus *Oklahoma City* terrorirünnakut naeruvääristavaid T-särke. Postituse juurde oli lisatud *Zerani* telefoninumber, millelt T-särke oli võimalik tellida. Postituse tagajärjeks oli suurel hulgal solvavaid ja isegi surmaga ähvardavaid kõnesid *Zeranile*. Kohus nõustus, et *America Online Inc.* pole kohustatud anonüümset postituse tegijat avaldama. Antud kohtulahend näitab, et telekommunikatsiooni seaduse internetiteenuse vastutuse välistamine veebilehe sisu eest, annab teenuse osutajatele liiga suure vabaduse.

Enne telekommunikatsiooni seaduse vastu võtmist, millega välistati internetiteenuse osutaja vastutus veebilehe, sh interneti kommentaariumi, sisu eest täielikult, analüüsisid USA kohtud ka internetiteenuse osutaja jälgimiskohustust. 1991. aasta *Cubby, Inc. v Compuserve, Inc.*¹⁴⁰ kaasuses leidis New Yorgi lõunapiirkonna kohus, et seni kuni pole tõendatud, et internetiteenuse osutaja kontrollib veebilehe sisu, on teenuse osutaja levitaja rollis, kes ei vastuta sisu eest. Samas *Stratton Oakmont, Inc v Prodigy Servs. Co*¹⁴¹ kaasuses leidis New

¹³⁷ S. Luide, lk 61.

¹³⁸ Federal Communications Commission ametlik kodulehekülg. Telecommunications Act of 1996. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://transition.fcc.gov/telecom.html> (20.04.2014).

¹³⁹ *U.S Court of Appeals.*

¹⁴⁰ New Yorgi lõunapiirkonna kohtu 29.10.1991. a otsus *Cubby, Inc v Compuserve, Inc* 776 F. Supp. 135.

¹⁴¹ New Yorgi Ülemkohtu 24.05.1995. a otsus *Stratton Oakmont, Inc v Prodigy Servs. Co* 1995 WL 323710 (N.Y. Sup. Ct. 1995)

Yorgi Ülemkohus, et kuna internetiteenuse osutaja *Prodigy Inc.* väitis, et kontrollib oma serveris olevat informatsiooni, on teenuse osutaja võtnud endale vabatahtlikult suurema vastutuse ning vastutab ka kolmandate isikute õigusi rikkuva sisu eest.

Seega enne telekommunikatsiooni seaduse vastu võtmist 1996. aastal, oli internetiteenuse osutajal võimalik vabatahtlikult võtta endale kohustus kontrollida veebilehe, sh interneti kommentaariumi, sisu. Vastutus interneti kommentaariumi sisu eest oli võimalik vaid juhul, kui hageja, kelle isiklike õigusi oli rikutud, tõendas, et internetiteenuse osutaja oli teadlik kommentaari sisust. Pärast telekommunikatsiooni seaduse vastu võtmist on internetiteenuse osutaja vastutus interneti kommentaari sisu eest välistatud. Lisaks puudub telekommunikatsiooni seaduse kohaselt internetiteenuse osutajal ka kohustus eemaldada sobimatu kommentaar või tuvastada anonüümne kommentaator. Autor leiab, et telekommunikatsiooni seadus annab sõnavabadusele liiga suure ulatuse ning pigem soodustab solvavate ja laimavate anonüümsete kommentaaride postitamist. Autori arvates on oluline, et solvava interneti kommentaari eemaldamist oleks võimalik internetiteenuse osutajalt nõuda. Lisaks peaks olema võimalik nõuda internetiteenuse osutajalt anonüümse sobimatu interneti kommentaari autori tuvastamist.

3. Euroopa Inimõiguste Kohtu soovitusel kolmandate isikute õiguste kaitse tagamiseks interneti kommentaariumis

3.1. Teatamise ja kõrvaldamise süsteem

Delfi kaasuses märkis Euroopa Inimõiguste Kohus, et *Delfi* sõnapõhine filter, mis automaatselt kustutab ropppe sõnatüvesid sisaldavad kommentaarid ja teatamise ja kõrvaldamise süsteem pole piisavad, et ära hoida kolmandate isikute õiguste rikkumist. EIK jõudis *Delfi* kaasuses järelduseni, et kolmandate isikute õiguste rikkumise ennetamiseks on soovitatav *Delfi* kommentaare eelmodereerida ja kohustada interneti kommentaariumi kasutajaid ennast kommenteerimiseks eelnevalt registreerima. Käesolevas peatükis analüüsib autor, kas eeltoodud meetmeid oleks võimalik rakendada ka praktikas. Autor analüüsib eeltoodud meetmete proportsionaalsust ja jõuab järelduseni, milline meede kahjustaks autori hinnagul sõnavabaduse piirangut kõige vähem, võttes arvesse interneti kommentaari iseloomu.

Teatamise ja kõrvaldamise süsteem¹⁴² võimaldab interneti kommentaariumi kasutajal, kes leiab, et kommentaar on sobimatu, k.a rikub tema õigusi või on viha õhutava sisuga, anda internetiteenuse osutajale sellest teada, kes teate saamisel kommentaari eemaldab. Teatamise ja kõrvaldamise süsteem eeldab kommentaariumi ja internetiteenuse osutaja vahelist koostööd. Kui e-kaubanduse direktiivi kohaselt puudub vahendajast internetiteenuse osutajal üldine jälgimiskohustus, siis teatamise ja kõrvaldamise süsteem on praktikas kasutusele võetud, et täita e-kaubanduse direktiivi artiklist 14 tulenevat vahendajast internetiteenuse osutaja kohustust kõrvaldada kiiresti sobimatu teave interneti kommentaariumist sellest teada saades. Sarnane kohustus tuleneb ka Euroopa Nõukogu ministrite komitee deklaratsioonist¹⁴³ sõnavabadusest internetis (edaspidi *Euroopa nõukogu ministrite komitee deklaratsioon*), mille kuuenda põhimõtte kohaselt võib internetiteenuse osutaja olla kaasvastutav sobimatu interneti kommentaari eest, kui ta on sellest teadlik.

EALL-i Online kommentaaride hea tava leppe¹⁴⁴ kohaselt tuleb kommenteerimiskeskonnast kustutada kommentaarid, mis sisaldavad roppusi, õhutavad rahvaste ja rasside vahelist vaenu, sõda, kutsuvad üles narkootikumide ja relvade kasutamisele, riigi kukutamisele või

¹⁴² *Notice-and-take-down*

¹⁴³ Deklaratsioon sõnavabadusest internetis. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee. 13.05.2005 – CM(2005)56.

¹⁴⁴ Online kommentaaride hea tava lepe, p 6 (a).

reetmisele või konkreetsete isikute suhtes füüsilisele vägivallale, levitavad valet või halvustavad põhjendamatult teisi isikuid.

Autor on seisukohal, et teatamise ja kõrvaldamise süsteem sobib hästi interneti kommentaariumi iseloomuga, sest võimaldab hoomamatust informatsiooni tulvast välja selgitada need kommentaarid, mis on ebasobivad. Samal ajal leiab autor, et teabe filtreerimine ja juurdepääsu tõkestamine internetikommentaariumis peab olema läbipaistev. Teabe kõrvaldamine interneti kommentaariumist peab olema õiguspärane sekkumine sõnavabadusse. Selleks, et tagada objektiivsus on teatamise ja kõrvaldamise süsteemi puhul oluline, et kõrvaldamise kriteeriumid oleksid kasutajatele teada ja arusaadavad. Samuti peab olema tagatud väidetavalt sobimatu kommentaari autoril esitada vastulause.

Delfi interneti kommentaarium pakub interneti kommentaariumi kasutajatel teatada sobimatust kommentaarist. *Delfi* teatamise ja kõrvaldamise süsteem ei nõua sobimatust kommentaarist teatamisel selgitust, mis põhjusel kõrvaldamise taotlus on esitatud. Samuti ei võimalda *Delfi* teatamise ja kõrvaldamise süsteem esitada kommentaari autoril vastuväidet. *Delfi* teatamise ja kõrvaldamise süsteem pole autori arvates piisavalt läbipaistev, sest võimaldab põhjendamatult eemaldada kommentaare. Teatamise ja kõrvaldamise süsteemi puhul tuleb juhinduda *Handyside*'i¹⁴⁵ kaasuse põhimõttest, et informatsioon ja ideed, mis solvavad, šokeerivad või häirivad, on samuti kaitstud sõnavabadusega. Seega põhjendatu kommentaari kõrvaldamine ei taga piisavat sõnavabaduse kaitset. Autori arvates on teatamise ja kõrvaldamise süsteem läbipaistvam näiteks sotsiaalvõrgustikus *Facebook*, kus teabe kõrvaldamiseks peab kasutaja põhjendama, miks ta ei soovi teavet näha. Põhjusteks võivad olla, et kasutaja arvates pole teave relevantne, on sobimatu või spämm.¹⁴⁶

Euroopa Nõukogu 2008. aasta soovitude¹⁴⁷ kohaselt on interneti kommentaari sisu sobivuse ja eemaldamise otsustamine sageli keeruline, mille tõttu peaksid riigid sätestama

¹⁴⁵ Vt viide 83.

¹⁴⁶ Spämm on soovimatu teave Internetis. Saatja poolt vaadates on see ühe ja sama sõnumi saatmine paljudele adressaatidele mingite nimekirjade alusel. Saaja poolt vaadates on rämpspost selline post, mida saaja ei vaja või ei soovi saada ja mis ainult risustab postkasti (sarnaselt reklaamlehtede toppimisega maja postkasti). – H. Vallaste.

¹⁴⁷ Human rights guidelines for Internet service providers. Developed by the Council of Europe in co-operation with the European Internet Services Providers Association. Directorate General of Human Rights and Legal Affairs. Council of Europe 2008, lk 10.

internetiteenuse osutajale kohustuse reageerida, kui kasutaja teavitab ebasobivast kommentaarist, kuid kommentaari kõrvaldamine ei tohiks olla automaatne, sest vastasel korral rikutakse sõnavabadust interneti kommentaariumis. Euroopa Nõukogu korraldas 2012. aastal avaliku konsultatsiooni¹⁴⁸ kogumaks informatsiooni, milliseid probleeme nähakse teatamise ja kõrvaldamise süsteemi rakendamisel. Konsultatsiooni käigus selgus, et teatamise ja kõrvaldamise protseduuri reeglid vajaksid selgitamist rahvusvahelisel tasandil.

Autor peab teatamise ja kõrvaldamise meetodit sobivaimaks vahendiks, mis sobib kõige paremini interneti kommentaariumi iseloomuga, kus kasutajad postitavad igapäevaselt hoomamatus koguses kommentaare, mille üle internetiteenuse osutajal on võimatu täielikku kontrolli saavutada. Teatamise ja kõrvaldamise süsteemi juures on oluline, et teatamise ja kõrvaldamise reeglid oleksin läbipaistvad ja kasutajatele kättesaadavad. Kasutaja, kes soovib kommentaari eemaldamist kommentaariumist, peab oma soovi põhjendama. Väidetavalt ebasobiva interneti kommentaari autoril peab olema võimalus esitada vastuväide. Autor leiab, et antud meede toimib praktikas ja võimaldab isikul, kes leiab, et tema või kellegi teise õigusi on rikutud, esitada taotlus kommentaari eemaldamiseks. Teatamise ja kõrvaldamise süsteem on sobiv meede sõnavabadusse sekkumiseks, mis ei koorma üleliigselt internetiteenuse osutajat ning on kooskõlas e-kaubanduse direktiivist tulenevate nõuetega.

3.2. Eelmodereerimine

Euroopa Inimõiguste Kohus andis *Delfi* kaasuses soovitusel eelmodereerida interneti kommentaare enne kommentaariumis avaldamist. Autor mõõnab, et eelmodereerimine ehk eeltsenseerimine aitaks ennetada ebasobiva interneti kommentaari avaldamist kommentaariumis. Samal ajal kahtleb autor, kas antud vahendit on võimalik praktikas kasutada, arvestades interneti kommentaaride hulka, mille iga ühe sobivust internetiteenuse osutaja peaks hindama. Autori hinnagul on antud vahend internetiteenuse osutajale liigselt koormav.

¹⁴⁸ A clean and open Internet: Public consultation on procedures for notifying and acting on illegal content hosted by online intermediaries. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2012/clean-and-open-internet_en.htm (21.04.2014).

Eelmodereerimine eeldaks, et internetiteenuse osutaja hindab iga kommentaari juures, kas kommentaar sisaldab näiteks ebaõiget fakti, alusetut väärtushinnangut, õigusvastaselt kasutatud kaubamärki, autoriõiguse rikkumist või konfidentsiaalset infot. Euroopa Nõukogu 2008. aasta soovitude kohaselt on otsuse tegemine, kas sõnavabadusse sekkumine on seaduslik, täidab õiguspärast eesmärki ja on demokraatlikus ühiskonnas vajalik, keeruline ülesanne ja antud kaalutusõigus peaks olema kohtu pädevuses.¹⁴⁹ Seega internetiteenuse osutajal puudub kommentaaride eelmodereerimiseks vastav pädevus. Autor nõustub, et kaalutusõigus kommentaari sobilikkuse osas ei tohiks olla erasektori pädevuses. Iga interneti kommentaari sobivuse hindamine on internetiteenuse osutajale liigselt koormav.

Samuti leiab ka ÜRO sõnavabaduse raportöör F. La Rue, et interneti tsenseerimine ei tohiks olla erasektori pädevuses. Raportöör leiab, et keegi ei tohiks vastutava avalduse sisu eest, mille autori ta pole.¹⁵⁰

Eeltsenseerimine on õiguslikult ülimalt problemaatiline. Demokraatlikule liberaalsele ühiskonnale omaselt ei ole Eestis riiklikku tsensuuri.¹⁵¹ See aga ei tähenda headest kommetest ning edastatava informatsiooni objektiivsuse nõudest lähtuva enesetsensuuri ja väljaandetsensuuri mittevajalikkust.¹⁵²

Eestis on põhiseadusega keelatud luua riiklikke institutsioone väljendusvabaduse tsenseerimiseks või toimida viisil, mille sisuks on väljendusvabaduse hindamine ja selle lubatavuse või lubamatuse üle otsustamine. Riiklikuks tsensuuriks ei saa pidada eraõiguslike väljaannete toimetuste, sõltumatute kunstinõukogude jmt institutsioonide otsuseid mingit eneseväljendusvormi või selle osa mitte avaldada või lubada. See ei ole avaliku võimu teostamine. Teatavatel juhtudel võib osutada vajalikuks ja õigustatuks ka eeltsensuur, näiteks nn pornograafiakomisjoni vms näol. Sel juhul on tingimus, et need institutsioonid on moodustatud ja toimivad demokraatlikul, sõltumatul ja professionaalsel alusel ning lähtuvad

¹⁴⁹ Vt viide 144, lk 10.

¹⁵⁰ F. La Rue. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression, lk 13.

¹⁵¹ Eesti Vabariigi põhiseadus § 45 lg 2: Tsensuuri ei ole.

¹⁵² Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 2012 § 17, p 7.

põhiseaduses ja rahvusvahelises õiguses sätestatud väljendusvabaduse piiramise üldtunnustatud alustest.¹⁵³

Seega on põhiseaduse kohaselt on eeltsensuur pigem erandjuhtum ja vajalik ainult äärmuslikel juhtudel. Autori hinnangul ei tohiks eeldada, et interneti kommentaar on avaldamiseks sobimatu, rikub kellegi õiguseid või õhutab vaenu. Lähtuma peab ideest, et interneti kommentaarium võimaldab inimestel arvamust avaldada, mis soodustab osalusdemokraatiat. Seega pole tegemist äärmusliku olukorraga, kus oleks eeltsenseerimine kolmanda isiku poolt hädavajalik. Interneti kommentaariumide puhul peaks lähtuma eelkõige põhimõttest, et internetikommentaator kohaldab enesetsensuuri.

Autor on seisukohal, et interneti kommentaarium pole *on-line* meediaväljaanne, vaid moodustab ühe osa *on-line* meediaväljaande veebilehest, mille sisu loovad kasutajad. Samal arvamusel on ka rahvusvaheline mittetulundusühing *Article 19*, mille missiooniks on sõnavabaduse kaitse. *Article 19* on seisukohal, et interneti kommentaariumid on internetiteenuse osutaja poolt vahendatav interaktiivne keskkond, mille eesmärgiks on võimaldada inimestel sõnavabadust teostada. Internetiteenuse osutaja eesmärk on vahendada informatsiooni, mitte kontrollida teabe sisu. *Article 19* hinnangul ei tohiks internetiteenuse osutaja vastutada interneti kommentaaride sisu eest.¹⁵⁴

Autori hinnangul pole eelmodereerimine proportsionaalne meede sõnavabadusse sekkumiseks, sest esiteks koormaks eelmodereerimise kohustus liialt internetiteenuse osutajat, kes peaks iga kommentaari lubatavuse juures hindama, kas kommentaar on avaldamiseks sobilik või rikutakse kommentaariga kellegi kolmanda isiku reputatsiooni, autoriõigust, avaldatakse konfidentsiaalset informatsiooni jne. Sõnavabaduse piiramine eeldab põhjalikku kontrolli ja analüüsi. Põhjaliku kaalumisetä interneti kommentaari mitte avaldamine võib kaasa tuua põhjendamatu sõnavabaduse rikkumise. Interneti kommentaariumi puhul tuleb eeldada, et kommentaatorid tegutsevad heas usus ja kasutavad interneti kommentaariumi selleks ette nähtud otstarbel – avaliku diskussiooni pidamiseks. Selleks, et kontrollida, kas sõnavabaduse piiramine on õiguspärane, on vajalik läbipaistev ja põhjalik analüüs, mis peab olema kohtu

¹⁵³ Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 2012, § 45, p 24.

¹⁵⁴ Article 19. European Court strikes serious blow to free speech online. 14.11.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.article19.org/resources.php/resource/37287/en/european-court-strikes-serious-blow-to-free-speech-online> (25.04.2014).

pädevuses. Interneti kommentaaride eelmoderereerimine nõuaks olulist lisaresurssi, mida internetiteenuse osutajad ei pruugi saada endale lubada, mis omakorda tähendab, et vastutuse vältimiseks peaksid internetiteenuse osutajad interneti kommentaariumid sulgema.

3.3. Registreerimise kohustus

Delfi kaasuses märkis Euroopa Inimõiguste Kohus, et registreerimata kasutajatel kommenteerimise lubamine oli *Delfi* valik, ning tuleb lugeda, et sellega võttis internetiportaal endale kommentaaride eest teatud vastutuse.¹⁵⁵ Autor möönab, et registreerimise kohustus kommenteerimise eeltingimusena, võiks eelduslikult ennetada ja vähendada sobimatuid interneti kommentaare. Samas oleks registreerimise kohustus vastuolus anonüümsuse põhimõttega. ÜRO sõnavabaduse raportöör F. La Rue on seisukohal, et anonüümne väljendus kuulub sõnavabaduse kaitse alla.¹⁵⁶ Ka Euroopa Nõukogu ministrite komitee deklaratsioonis sätestab anonüümsuse põhimõtte. Kuigi antud dokument on deklaratiivse iseloomuga sätestab see üldpõhimõtted sõnavabaduse kohta internetis, seega peab antud deklaratsiooni regulatsiooniga arvestama.

Euroopa Nõukogu ministrite komitee deklaratsiooni seistmenda põhimõtte kohaselt selleks, et tagada isikutele kaitse *on-line* jälgimise eest ning informatsiooni ja ideede levitamise vabadus, peavad liikmesriigid austama internetikasutajate soovi oma isikut mitte avaldada.

Anonüümne väljendusvabadus on eksisteerinud juba pikka aega kirjalikus vormis enne *on-line* väljendusvõimaluse tulekut. Anonüümsus on vajalik, et inimestel oleks võimalik avaldada ideid ja arvamusi, mis ei pruugi saada üleüldist heakskiitu, vaid võivad üldsust šokeerida ja häirida. Anonüümse väljendusvabaduse kaitse lähtub põhimõttest, et demokraatlik ühiskonnakord on seda tugevam, mida rohkematel inimestel on võimalus oma arvamust avaldada.

Täielik anonüümsus interneti kommentaariumides on peaaegu olematu. Tänu IP-aadressile, on võimalik tuvastada seade, millelt vastav kommentaar on postitatud. Näiteks olles isikliku

¹⁵⁵ *Delfi vs Eesti*, p 91.

¹⁵⁶ F. La Rue. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. 16.05.2011, lk 15.

arvuti, tahvelarvuti või telefoniga avalikus *wifis*,¹⁵⁷ on võimalik tuvastada hetkel kasutuses oleva seadme IP-aadress. Seega täielik anonüümsus internetis on peaaegu võimatu.

Interneti kommentaariumid ja sotsiaalvõrgustikud kohustavad sageli kasutajaid ennast päris nime all registreerima. Praktika näitab, et vaatamata päris nime poliitikale, on võimalik ikkagi kasutada ka pseudonüümi. Näiteks on võimalik kasutada pseudonüümi, luues endale e-maili konto või registreerides ennast sotsiaalvõrgustiku kasutajaks. Samuti on võimalik kasutada pseudonüümi kommenteerides *on-line* uudisteportaali interneti kommentaariumis. Sotsiaalvõrgustiku *Facebooki* kasutajatingimused näevad ette, et sotsiaalvõrgustikku peab registreerima päris nime kaudu.¹⁵⁸ 2011. aastal eemaldas *Facebook* india päritolu Briti kirjaniku *Salman Rushdie* konto. *Rushdie* saatis *Facebookile* koopia oma passist võimaldamaks sotsiaalvõrgustikul tuvastada tema isikut. Põhjuse, et passis oli kirjas kirjaniku täispikk, s.o *Ahmed Salman Rushdie*, taastas *Facebook* *Rushdie* konto, kasutades kasutajanime: *Ahmed Rushdie*. Kirjanik postitas mikroblogisse *Twitter* palve *Facebookile*, et viimane taastaks kasutajanime, mille järgi üldsus teda tunneb. Pärast 1 tundi ja 30 minutit oli kirjaniku esialgne kasutajanimi taastatud.¹⁵⁹ Seega on registreerimisel raske tagada, et kasutajad registreerivad ennast päris nime kaudu.

Selleks, et tagada registreerimisest soovitav tulemus – tuvastada kommentaari autor – peab registreerimine toimuma läbi usaldusväärse tuvastamise meetodi. Eestis oleks võimalik kasutada ID-kaardi alusel tuvastamist. Samas takistaks selline tuvastamise meetod välismaalastel, kellel puudub ID-kaardi abil isiku tuvastamise võimalus, juurdepääsu interneti kommentaariumile. Selline lähenemine ei sobiks interneti iseloomuga, millele on ainuomane globaalsus ja võimalus suhelda ja olla ühenduses olenemata riigi piirist. Samuti oleks selline registreerimine vastuolus Euroopa Nõukogu ministrite nõukogu komitee deklaratsiooni esimese põhimõttega, mille kohaselt ei tohi internetis leiduvale teabele kehtestada piiranguid,

¹⁵⁷ Wifi (*Wireless Fidelity*) on Etherneti protokolliga kasutatava kohtvõrguga, kus kaablid on asendatud raadiolinkidega. Wi-Fi on ühilduv PC-kaartidega ja Wi-Fi logot kandvate tugijaamadega. Vahel kutsutakse raadiokohtvõrke ka "traadita Internetiks", kuigi tegelikult on ikkagi tegemist traadita kohtvõrkudega, mis võivad muidugi olla ühendatud ka Internetiga.

¹⁵⁸ Facebook Statement of Rights and Responsibilities, p 4.

¹⁵⁹ E. Protalinski. Facebook name battle: Ahmed Salman Rushdie claims victory. 15.11.2011. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.zdnet.com/blog/facebook/facebook-name-battle-ahmed-salman-rushdie-claims-victory/5358> (24.04.2014)

mis on rangemad teistest teabe edastusvahendite suhtes kohaldatavatest piirangutest. ID-kaardi abil tuvastamine oleks liiga range tingimus interneti kommentaariumis olevale teabele juurdepääsu saamiseks. ID-kaardi abil tuvastamine rikuks ka Konventsiooni artiklist 10 tulenevat vabadust saada informatsiooni ja levitada teavet sõltumata riigipiirist.

Formaalset registreerimist isikukoodi alusel prooviti Lõuna-Koreas, kuid 2012. aastal leidis Lõuna-Korea Konstitutsioonikohus, et selline registreerimine piirab liigselt sõnavabadust. Vahetult enne presidendi valimisi 2008. aastal kehtestati Lõuna-Koreas regulatsioon¹⁶⁰, mille kohaselt pidi interneti kommentaariumis arvamuse avaldamiseks kasutaja ennast isikukoodi alusel registreerima. Selline regulatsioon kohaldus kõikidele interneti kasutajatele, kes soovisid postitada avalikult nähtavat teavet, kaasa arvatud kommenteerida interneti kommentaariumis. Välisriigi kodanik, kes soovis interneti kommentaariumis arvamust avaldada ja kellel puudus Lõuna-Korea isikukood, pidi eelnevalt edastama internetiportaalile oma passi koopia. Vastav regulatsioon tõi inimeste seas kaasa rahulolematuse. Ometi pidid kõik isikud, kes soovisid postitada Lõuna-Korea internetiportaalidesse, näiteks nagu *Daum*, *Naver*, *Nate* ja *Yahoo Korea*, ennast eelnevalt isikukoodi alusel tuvastama.¹⁶¹

2012. aastal tühistas Lõuna-Korea Konstitutsiooni kohus vastava regulatsiooni.¹⁶² Kohus leidis, et selline info-ja sidetehnoloogia võrgu kasutamise ja teabekaitse kaitse seadusest tulenev regulatsioon on lubamatu sõnavabaduse piiramine. Info-ja sidetehnoloogia võrgu kasutamise ja teabekaitse kaitse seaduse eesmärk oli ennetada ja vähendada laimu ja illegaalset sisu internetis. Kohus leidis, et tegemist on õiguspärase eesmärgiga sõnavabadusse sekkumiseks. Samas pole isikukoodi alusel tuvastamine sõnavabadust kõige vähem piirav meede, seega pole sõnavabadusse sekkumine proportsionaalne. Kohus selgitas, et peab eeldama, et interneti kommentaariumi kasutajad tegustevad heas usus ja kasutavad kommentaariumi otstarbe kohaselt. Vale oleks eeldada, et internetikommentaatorid postitavad interneti laimavat ja illegaalset sisu. Kohus tõi välja, et kui info-ja sidetehnoloogia võrgu kasutamise ja teabekaitse kaitse seaduse eesmärk oli vähendada laimu ja illegaalset materjali internetis, siis statistika näitab, et laimavate kommentaaride osakaalu langus pole märkimisväärne. Lisaks leidis, et antud regulatsioon piirab piiriülest interneti suhtlust ja piirab

¹⁶⁰ Info-ja sidetehnoloogia võrgu kasutamise ja teabekaitse kaitse seadus.

¹⁶¹ J. Leitner. Identifying the Problem: Korea's Initial Experience with Mandatory Real Name Verification on the Internet Portals. – Journal of Korean Law. Vol. 9, 83-108, 2009.

¹⁶² Korea Konstitutsioonikohtu otsus 23.08.2012, 2010Hun-Ma47.

igapäevast äritegevust. Seega pole isikukoodi alusel tuvastamine proportsionaalne meede sõnavabaduse piiramiseks.

Eeltoodut arvesse võttes on autor seisukohal, et registreerimise kohustus oleks vastuolus Euroopa Nõukogu ministrite komitee deklaratsioonist tuleneva anonüümsuse põhimõttega. Registreerimise kohustusel oleks sisu, kui registreerimine toimuks formaalse identifitseerimise teel, mille ühe variandina näeb autor registreerimist ID-kaardi alusel. Samas piiraks ID-kaardi alusel registreerimine piiriülest suhtlemist, mis oleks vastuolus Konventsiooniga, mille kohaselt kätkeb sõnavabadus õigust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid sõltumata riigipiiridest. Lõuna-Korea praktika näitas, et registreerimise kohustus langetab laimavate kommentaaride hulka marginaalselt. Seega on autor seisukohal, et registreerimise kohustus pole sobivaim meede kolmandate isikute õiguste kaitse tagamiseks.

Sobivaim meede sõnavabaduse piiramisel eesmärgiga tagada kolmandate isikute õiguste kaitse interneti kommentaariumis on autori hinnangul teatamise ja kõrvaldamise süsteem. Vastav meede sobib kõige paremini interneti kommentaariumi iseloomuga ning ei piira liigselt internetiteenuse osutajat. Isikul, kes tunneb, et tema õigusi on riivatud, on võimalik sellest internetiteenuse osutajale teada anda. Siinkohal on oluline, et sobimatust kommentaarist teatades, isik ka põhjendaks, miks tema arvates kommentaar tuleks kõrvaldada. Samuti on oluline, et teatamise ja kõrvaldamise süsteemi tingimused oleksid läbipaistvad ja kasutajatele arusaadavad.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö teema valik oli ajendatud tänapäeva aktuaalsest probleemist, milleks on laimavad ja vaenu õhutavad anonüümsed interneti kommentaarid. Erinevalt 1990ndatest ei ole internet enam staatilise iseloomuga, mille sisu on eelnevalt toimetatud ja kontrollitud. Uus tehnoloogia *Web 2.0* lahendused võimaldavad interneti kasutajatel olla ise sisu loojateks. Uus tehnoloogia on endaga kaasa toonud uue nähtuse, milleks on sotsiaalne meedia. Tuntumad ülemaailmsed sotsiaalse meedia keskkonnad on näiteks *Facebook*, *Twitter*, *YouTube*, *Orkut* jne. Sotsiaalse meedia keskkonnaks on ka interneti kommentaarium, mis võimaldab inimestel kiirelt ja lihtsalt avaldada arvamust aktuaalsetel ja vähem aktuaalsetel teemadel. Sotsiaalse meedia, sh interneti kommentaariumi, nõrgaks küljeks peetakse anonüümsust.

Magistritöö eesmärk oli analüüsida õiguslikust aspektist, millal ületab interneti kommentaar sõnavabaduse piire, kes peaks vastutama interneti kommentaari sisu eest ja milline vahend, arvestades interneti kommentaariumi iseloomu, oleks proportsionaalne meede vähendamaks sobimatuid interneti kommentaare.

Töö esimeses peatükis kirjeldati interneti kommentaariumi olemust. Põhjusel, et interneti kommentaariumil puudub legaaldefiniitsioon, pakkus autor välja omapoolse definiitsiooni, mis hõlmaks kommentaariumi õiguslikke aspekte: interneti kommentaarium on infoühiskonna teenuse osutaja pakutav interaktiivne keskkond, mille sisu loovad infoühiskonna teenuse kasutajad. Käesolev definiitsioon juhindub InfoTS ja e-kaubanduse direktiivist tulenevatest terminitest.

Analüüsi käigus selgus, et sõnavabaduse kaitse kohaldub ka vastavalt ÜRO kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelisele paktile ka interneti kommentaariumile. Pakti kohaselt võib sõnavabadust teostada mistahes vahendit kasutades. Samuti jätavad ka Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon ning põhiseadus sõnavabaduse teostamise vahendi lahtiseks. ÜRO sõnavabaduse raportöör F. La Rue on seisukohal, et sõnavabaduse kaitse kohaldub ka virtuaalsele väljendusele.

Põhjusel, et sõnavabadus pole absoluutne vabadus, vaid sellega kaasnevad ka kohustus ja vastutus, võib sõnavabadust teatud juhtudel piirata. Sõnavabaduse piirang on lubatud, kui see vastab kolmeastmelisele testi tingimustele: piirang on fikseeritud seaduses, piirangul on õiguspärane eesmärk ning piirangul on demokraatlikus ühiskonnas vajalik. Antud

kolmeastmelist testi tuleb kohaldada ka interneti kommentaaride sobivuse hindamisel. Autor on seisukohal, et peamised põhjused sõnavabaduse piiramiseks interneti kommentaariumis on reputatsiooni kaitsmine ja vaenu õhutamise keelamine. Interneti kommentaari sobivuse hindamisel tuleb juhinduda *Handyside*'i kaasusest tulenevast põhimõttest, et ka häirivad, solvavad ja šokeerivad avaldused on kaitstud sõnavabadusega. Seega automaatsel interneti kommentaari eemaldamisel võidakse sõnavabadust lubamatult piirata.

Magistritöö teises peatükis analüüsiti vastutuse küsimust interneti kommentaari sisu eest. Peamine küsimus vastutuse juures oli, kas interneti kommentaari eest vastutab kommentaari tegelik autor või internetiportaal. Analüüsi käigus selgus, et antud küsimusele vastates on jõutud erinevate järeldusteni.

Euroopa Liidu e-kaubanduse direktiivi kohaselt puudub internetiportalil, kes on direktiivi kohaselt teabe talletaja, üldine jälgimiskohustus. Antud lähenemine on autori arvates mõistlik, sest interneti kommentaarium, mille sisu loovad kasutajad, sisaldab hoomamatus koguses informatsiooni. Euroopa Inimõiguste ja Euroopa Kohtu praktikast analüüsides selgus, et kohtud on jõudnud erinevate järeldusteni. Euroopa Kohtu praktika kohaselt, nt *Google Adwordsi*, *L'Oréali* ja *SABAMi* kaasustes, juhendus kohus e-kaubanduse direktiivist tulenevast põhimõttest, et internetiportalil puudub üldine jälgimiskohustus. Euroopa Inimõiguste Kohus jõudis vastupidise järelduseni. *Delfi* kaasuses jõudis EIK järelduseni, et uudisteportal *Delfi* on kaasvastutav interneti kommentaaride sisu eest ning tegemist pole lubamatu sõnavabaduse piiranguga. Autor mõönab, et *Delfi* kaasuses ei analüüsinud EIK, kas e-kaubanduse direktiivi on korrektselt tõlgendatud ja siseriiklikku õigusesse üle võetud. EIKi pädevus piirdus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tuleneva sõnavabaduse piiramise ulatuse lubatavuse analüüsiga. Vahetult pärast EIKi otsust *Delfi* kaasuses, tegi Põhja Iirimaa Ülemkohus *J19 & Anor vs. Facebook Ireland*'i kaasuses vastupidise otsuse, milles leidis, et internetiportalil puudub e-kaubanduse direktiivist tulenev üldine jälgimiskohustus, seega pole portal teadlik veebi keskkonnas oleva teabe sisust, mille tõttu ta ka ei vastuta.

USA telekommunikatsiooni seadus võimaldab internetiportalidel nautida täielikku immuunsust. USA telekommunikatsiooni seaduse § 230 kohaselt pole internetiportalil jälgimiskohustust, samuti pole portal kohustatud ka sobimatut teavet eemaldama, kui kasutaja on talle sellest teada antud. Kui enne telekommunikatsiooni seaduse vastu võtmist, 1996. a., kohtud kaalusid vastutuse oleasolu vastavalt sellele, kas portal realselt

kontrollis veebi keskkonnas oleva teabe sisu, siis pärast telekommunikatsiooni seaduse vastu võtmist on internetiportaalide vastutus välistatud. Autor on seisukohal, et USA telekommunikatsiooni seadus on liiga liberaalne ja pigem soodustab laimu ja vaenu õhutamist interenti kommentaariumis.

Magistritöö viimases peatükis analüüsiti Euroopa Inimõiguste Kohtu antud soovitusi Delfi kaasuses, kuidas piirata sõnavabadust interneti kommentaariumis eesmärgiga tagada kolmandate isikute õiguste kaitse. EIK soovitas kommentaare eelnevalt internetiportaalil modereerida. Lisaks leidis kohus, et kasutaja registreerimine vähendaks laimu ja vaenu õhutamist interneti kommentaariumis.

Analüüsi käigus jõudis autor järelduseni, et eelmodereerimine pole proporstionaalne meede sõnavabadusse sekkumiseks, sest esiteks koormaks eelmodereerimine liigselt internetiteenuse osutajat, kes peaks iga kommentaari juures hindama, kas kommentaar on sobilik või rikutakse kellegi kolmanda reputatsiooni, autoriõigust, avaldatakse konfidentsiaalset informatsiooni jne. Eeldada tuleks, et kommentaatorid tegutsevad heas usus ja et kommentaariumi kasutatakse selleks ettenähtud otstarbel. Samal seisukohal on ka ÜRO sõnavabaduse raportöör F. La Rue, kes leiab, et tsenseerimise kohustus ei tohiks olla erasektoril.

Samuti selgus analüüsi käigus, et registreerimise kohustus pole samuti sobivaim meede. Esiteks oleks registreerimise kohustus vastuolus Euroopa Nõukogu ministrite komitee deklaratsioonist tuleneva anonüümsuse põhimõttega. Autor näeb registreerimise kohustusel sisu, kui registreerimine toimuks formaalse identifitseerimise teel, mille ühe variandida näeb autor registreerimist ID-kaardi alusel. Samas piiraks ID-kaardi alusel registreerimine piiriülest suhtlemist, mis oleks vastuolus Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga, mille kohaselt kätkeb sõnavabadus õigust oma arvamusele ja vabadust saada ja levitada teavet ja mõtteid sõltumata riigipiiridest. Lõuna-Korea praktika näitas, et registreerimise kohustus isikukoodi alusel ei langetanud laimavate kommentaaride hulka oluliselt. Samal ajal piiras liigselt sõnavabadust. Seega on autor seisukohal, et registreerimise kohustus pole sobivaim meede kolmandate isikute õiguste kaitse tagamiseks.

Analüüsi käigus jõudis autor järelduseni, et kõige sobivam meetod interneti kommentaariumis, laimu ja vaenu õhutamise ära hoidmiseks, on teatamise ja kõrvaldamise süsteem. Antud vahend sobib kõige paremini interneti kommentaariumi iseloomuga, kus kasutajad postitavad igapäevaselt hoomamatus koguses kommentaare, mille üle

internetiportaalil on täielikku kontrolli võimatu saavutada. Teatamise ja kõrvaldamise süsteemi puhul on oluline, et protseduuri reeglid oleksid läbipaistvad ja ja kasutajatele arusaadavad. Kindlasti peaks sobimatust kommentaarist teatamisel ka põhjendama, mis põhjusel peaks kommentaari eemaldama. Praktikas kasutatakse ka teatamise ja kõrvaldamise süsteemi, mille puhul põhjendamise kohustus puudub ja kommentaar eemaldatakse automaatselt. Selline lähenemine on autori arvates lubamatu sõnavabaduse piiramine.

Kokkuvõttes on autor arvamusel, et interneti kommentaariumi esmane eesmärk on võimaldada inimestel arvamust avaldada, mis soodustab osalusdemokraatiat. Sobimatu kommentaari eest peab vastutama kommentaari tegelik autor, keda on võimalik IP-aadressi alusel tuvastada. Internetiportaalil puudub e-kaubanduse direktiivi kohaselt üldine jälgimiskohustus, seega oleks vale panna vastutust interneti kommentaari sisu eest portaalile. Kõige sobivam meede võidelda anonüümsete laimavate ja vaenu õhutavate kommentaaridega on teatamise ja kõrvaldamise süsteem.

Resumé

LA LIBERTE D'EXPRESSION DANS LES COMMENTAIRES EN LIGNE - LES ASPECTS JURIDIQUES

L'idée de ce mémoire de master viens d'un problème actuel d'aujourd'hui – la diffamation anonyme dans les commentaires en ligne. L'internet qui était premièrement crée d'être statique et contrôlé et devenue le contraire. Les solutions de Web 2.0 donnent aux utilisateurs la possibilité de contribuer à la création du contenu en augmentant le valeur de l'environnement web. Tout le monde peut devenir le créateur du contenu de l'internet grâce aux outils d'internet gratuits et complémentaires en blogging, en partageant des photos, en communiquant dans les forums et en donnant son opinion dans les commentaires en ligne. Quand Web 1.0 rejoignit des ordinateurs alors Web 2.0 rejoint des gens.

Les commentaires en ligne sont devenus les moyens de communications plus importants de nos jours ; on prend la parole, donne l'opinion, répand les idées. Donc on doit admettre que les commentaires en ligne sont un moyen pour réaliser la liberté de parole qui à son tour est la base de la société démocratique. Les commentaires en ligne nous donnent la possibilité de s'exprimer rapidement et facile en tout ce qui concerne les questions sociaux en même temps encouragent l'initiative civile et la participation démocratique. De l'autre côté la quantité des commentaires sur la prévention du crime, à la protection de la santé ou de la morale, ou à la protection des droits et libertés d'autrui est augmentée. La raison de cela est trouvée de venir de l'anonymat des commentateurs qui leur donne la possibilité de ne pas être assez critique à l'égard de soi-même.

Le but de ce moire d'analyser de la voie du doit vient de tout ce qui précède : quand est-ce que les commentaires en ligne franchissent la liberté d'expression, qui devrait être coupable des commentaires en ligne, quel moyen serait proportionnel en considérant le caractère des commentaires en ligne pour baisser le nombre des commentaires en ligne inappropriés.

Dans le premier chapitre l'étendue de la liberté d'expression est analysé. La liberté de parole est un des valeurs de base de la société. Le Pacte international relatif aux droits civils et politiques, la Convention européenne des droits de l'homme et la Constitution de la République d'Estonie ont tout prévu la protection de cela.

Le Pacte international relatif aux droits civils et politiques Art. 19 paragraphe 2 dit que ce droit, la liberté d'expression, comprend la liberté de rechercher, de recevoir et de répandre des informations et des idées de tout espèce, sans considération des frontières, sous une forme orale, écrite, imprimée ou artistique, ou par tout au moyen de son choix. Les moyens ne sont pas limités. La liberté d'expression couvre tout les formes d'expression. Par le rapport de Frank La Rue de 2011 qui s'occupe du droit de la liberté de l'expression et de l'informatique en ligne, qui est le rapporteur spécial sur la promotion et la protection du droit à la liberté d'opinion et d'expression des Nations Unis, la liberté d'expression s'applique aussi à la forme virtuelle. La liberté d'expression virtuelle est le droit de l'homme comme tous les autres droits de l'homme.

Expressis verbis de la Convention européenne des droits de l'homme contrairement au Pacte international relatif aux droits civils et politiques ne dit pas que la liberté d'expression peut être produite par un moyen choisi librement. Par la Cour Européenne des droits de l'homme il faut interpréter la Convention européenne des droits de l'homme dans le contexte d'aujourd'hui. L'internet est la source principale de l'information et le moyen de communication. Cela veut dire que la communication interactive en ligne fait partie de la liberté d'expression.

§ 45.1 de la Constitution de la République d'Estonie dit que chaque personne a le droit de diffuser librement des idées, des opinions, croyances et autres informations oralement, par écrit, de l'image ou d'autres moyens. Juste comme le Pacte international relatif aux droits civils et politiques et la Convention européenne des droits de l'homme aussi la Constitution de la République d'Estonie comprend la différence entre les informations et les idées. Telle différenciation indique clairement à cela que la liberté d'expression ne s'occupe que des informations factuelles contrôlées mais aussi de l'expression des opinions, des idées, des croyances, des classifications, des pensées, des imaginations. C'est pourquoi on fait la différence entre les faits et les jugements de valeur.

La pratique a montré que la plupart de l'information dans les commentaires en ligne sont les jugements de valeur quand même la liberté d'expression s'occupe aussi des jugements de valeur dans les commentaires en ligne.

La liberté d'expression n'est pas la liberté absolue sans aucune limite. Comme la liberté d'expression fait partie centrale de la communication de la société démocratique et du libre

développement de l'individu il y a aussi des engagements et des responsabilités qui l'accompagnent. La cause principale de la limitation de la liberté d'expression est le conflit entre les intérêts individuels et les intérêts sociaux. La tâche principale de résoudre les conflits entre les deux c'est de trouver juste équilibre entre les droits individuels et les intérêts sociaux. On peut mettre en place des restrictions pour respecter les droits et la réputation des autres. En plus on peut mettre en place des restrictions pour la protection de la sécurité nationale, des politiques publiques, de la santé et de la morale des habitants. Frank La Rue est à la position qu'on peut limiter la liberté d'expression en ligne en suivant un test de trois pas :

1. La restriction doit être fixée dans la loi.
2. La restriction doit avoir un but juridique.
3. La restriction doit être nécessaire dans la société démocratique.

Dans la pratique la liberté d'expression est souvent limitée sans suivre le test de trois pas. Les restrictions principales sont par exemple : l'empêchement d'accès, la censure des contenus, le filtrage et le blocage. Par exemple en Turquie au mois de mars en 2014 l'accès au micro-blog Twitter était totalement bloqué. Plus tard la Cour constitutionnelle de Turquie a annulé la restriction en trouvant que c'était l'intervention dans la liberté d'expression.

Les causes principales de la limitation de la liberté d'expression en ligne sont la protection de la réputation et du discours de haine. La difficulté principale est de distinguer les commentaires affaiblissants des commentaires seulement choquants et dérangeants qui sont permis par le cas de *Handyside* dans la Cour Européenne des droits de l'homme (aussi appelée CEDH). L'internet et les médias sociaux ont changé l'incitation d'hostilité plus facile et en même temps plus difficile à contrôler. La protection de la liberté d'expression ne couvre pas l'incitation d'hostilité.

Dans le deuxième chapitre de ce mémoire de master les responsabilités du commentateur en Europe et du commentateur aux États-Unis étaient comparées par l'auteur. La Cour Européenne des droits de l'homme a décidé dans le cas de *Delfi* que les responsables des commentaires en ligne sont les deux : l'auteur du commentaire et le portail web. En même temps la Cour Européenne a une opinion différente. Par la pratique de la Cour Européenne il faut premièrement que le propriétaire du portail web soit rendu compte d'un commentaire inapproprié pour qu'il devienne responsable de la future de ce commentaire.

Quand le portail d'internet apprend un commentaire inapproprié par exemple un utilisateur des commentaires en ligne le rapport alors la responsabilité sort. L'auteur et d'accord avec l'opinion de la Cour Européenne que le propriétaire du portail d'internet est responsable par la directive sur le commerce électronique comme le stocker des informations.

De l'autre côté l'auteur a choisi le Royaume Uni de l'Europe qui fait partie de l'Union Européenne et de la Conseil de l'Europe, mais où la responsabilité des commentaires en ligne est réglementé par le traitement de la Cour Européenne des droits de l'homme. Par *Defamation act 2013* du Royaume Uni les opérateurs des sites web ne sont pas responsables du contenu jusqu'à ce moment quand il n'ont pas rendu compte des commentaires inappropriés. La Division du Banc de la Reine de la Haute cour de justice de l'Irlande du Nord, a fait une décision contraire juste après la décision de la Cour Européenne des droits de l'homme du cas de *Delfi* où elle a décidé que le fournisseur de services d'internet n'était pas coupable du contenant.

Aux États-Unis où agissent les réseaux sociaux populaires mondiales comme *Facebook, Twitter, Youtube* etc. les fournisseurs de services d'internet ne sont pas responsables du contenant des commentaires en ligne. Différemment de l'Europe, où les fournisseurs de services d'internet quand ils rendent compte des commentaires inappropriés doivent donner les données aux institutions de la protections juridique, ce n'est pas obligatoire aux États-Unis. L'auteur de ce mémoire pense que les États-Unis sont trop libéraux en cette question et qu'ils encouragent les commentaires sur la prévention du crime, de la protection de la santé ou de la morale comme il n'y a pas de responsabilité.

Dans le troisième chapitre l'auteur analyse les conseils donnés dans le cas de *Delfi* dans la Cour Européenne de droits de l'homme : comment s'assurer meilleur protection des droits des troisièmes personnes dans les commentaires en ligne. La Cour Européenne a proposé de modérer le contenu des commentaires avant leur édition et changer l'enregistrement des utilisateurs obligatoire. Ici l'auteur n'est pas d'accord et trouve que ces méthodes ne fonctionnent pas dans la pratique. La modération du contenu des commentaires avant leur édition serait trop difficile pour le fournisseur de services d'internet car il devrait s'occuper avec tout les commentaires.

À l'avis du Conseil de l'Europe le droit de décision, si le commentaire est adéquat où pas, devrait rester au court, sinon on peut arriver trop près de la limitation de la liberté

d'expression. L'engagement de l'enregistrement serait au conflit avec l'anonymat venant de la déclaration sur la liberté de communication sur l'internet du Conseil de l'Europe Comité des ministres. L'auteur pense que l'enregistrement serait possible seulement en cas d'être formel par ex. en Estonie il serait possible d'utiliser la carte d'identité pour s'identifier qui en même temps exclus les commentaires des étrangers. Un exemple de l'enregistrement obligatoire de Corée dès 2007 nous montre aussi que les commentaires sur la prévention du crime, de la protection de la santé ou de la morale ne baissaient pas mais limitaient beaucoup l'accès des autres pays dehors la Corée.

Pour conclure l'auteur pense que la meilleure solution de baisser le nombre des commentaires sur la prévention du crime, de la protection de la santé ou de la morale et le système de trois pas : *notice-and-take-down*. En même temps le système doit être clair et transparent. Les règles de la procédure de notification des commentaires doivent être claires et compréhensibles aux tout les utilisateurs. La personne qui souhaite l'enlèvement du commentaire doit se justifier comme aussi l'auteur du commentaire notifié inconvenient doit avoir la possibilité de donner l'objection.

L'auteur prend la position où la responsabilité du contenant du commentaire en ligne devrait être à l'auteur du commentaire pas au fournisseur de services d'internet qui serait à son tour à l'accord de la directive sur le commerce électronique. La responsabilité du fournisseur de services d'internet devrait être de limiter l'accès aux commentaires notifiés inadéquats jusqu'à la précision de la caractère du contenu du commentaire est clarifié.

KASUTATUD LÜHENDID

EALL – Eesti Ajalehtede Liit

Konventsioon – Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste Konventsioon

e-kaubanduse direktiiv

EL – Euroopa Liit

InfoTS – infoühiskonna teenuse seadus

KarS – karistusseadustik

USA – Ameerika Ühendriigid

VÕS – võlaõigusseadus

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Liit

KASUTATUD KIRJANDUS

1. A clean and open Internet: Public consultation on procedures for notifying and acting on illegal content hosted by online intermediaries. Arvutivõrgus kättesaadav: http://ec.europa.eu/internal_market/consultations/2012/clean-and-open-internet_en.htm (21.04.2014).
2. Article 19. European Court strikes serious blow to free speech online. 14.11.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.article19.org/resources.php/resource/37287/en/european-court-strikes-serious-blow-to-free-speech-online> (25.04.2014)
3. Benedek, W., Kettelman, M.C. Freedom of expression and the Internet. Council of Europe Publishing, 2013.
4. Eesti infopoliitika põhialuste heakskiitmine. Riigikogu otsus. 13.05.1998. – RT I, 1998, 47, 700.
5. Eesti Vabariigi põhiseadus. Komm vlj. 2012. Kättesaadav arvutivõrgus: www.pohiseadus.ee (18.04.2014).
6. Facebook Statement of Rights and Responsibilities. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.facebook.com/legal/terms> (18.04.2014).
7. Federal Communications Commission ametlik kodulehekülg. Telecommunications Act of 1996. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://transition.fcc.gov/telecom.html> (20.04.2014).
8. Google Plus+ Kasutaja sisu- ja käitumiseeskirjad. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.google.com/intl/et_ALL/+/policy/content.html (18.04.2014).
9. Hennoste, T. Üleskutse arvamuskirjutajale. – Sirp 20. november 2008.
10. Human Rights Council. The promotion, protection and enjoyment of human rights on the Internet, 20th Session. 5.05.2012. A/HRC/20/8. Kättesaadav arvutivõrgus: http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/RegularSession/Session20/A-HRC-20-2_en.pdf (18.04.2014)

11. Human rights guidelines for Internet service providers. Developed by the Council of Europe in co-operation with the European Internet Services Providers Association. Directorate General of Human Rights and Legal Affairs. Council of Europe 2008.
12. Human Rights Issues in Criminal Justice. Freedom of Speech and Freedom of Press. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.lincoln.edu/criminaljustice/hr/Index.htm> (20.04.2014).
13. Kalda, K. Mis on sotsiaalne meedia ja turundamine sotsiaalmeedias? Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.okia.ee/blog/2009/11/mis-on-sotsiaalne-meedia-ja-turundamine-sotsiaalmeedias/> (18.04.2014)
14. Kaplan, A., Haenlein, M. Users of the world, unite! The challenges and opportunities of social media. – Business Horizons 2010/53.
15. Kaugkoolituse Web 2.0 tehnoloogiad. Web 2.0 ja sotsiaalne tarkvara. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://kaugkoolitus.wordpress.com/tarkvara/web-20-tarkvara/> (18.04.2014)
16. La Rue, F. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. Promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. 7.09.2012. A/67/357. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N12/501/25/PDF/N1250125.pdf?OpenElement> (26.04.2014).
17. La Rue, F. Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. 16.05.2011. A/HRC/17/27. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/17session/A.HRC.17.27_en.pdf (20.04.2014)
18. Leitner, J. Identifying the Problem: Korea's Initial Experience with Mandatory Real Name Verification on the Internet Portals. – Journal of Korean Law. Vol. 9, 83-108, 2009.
19. Luide, S. Internetiteenuse pakkujate õiguslik staatus ja vastutus. – Juridica 2001, nr 5.
20. Majandus-ja Kommunikatsiooniministeeriumi ametlik kodulehekülg. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.mkm.ee/infouhiskonna-teenused/> (18.04.2014)

21. Maruste, R. Sõnavabadus ja selle piirid. – Juridica 2001, nr 1.
22. Miniwatts Marketing Group, Internet World Stats. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.internetworldstats.com/> (18.04.2014).
23. Mäger, K. Internetifoorumi pidaja deliktilise vastutuse eeldusel isiklike õiguste rikkumise korral. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool. Tartu 2009.
24. Online kommentaaride hea tava lepe. Eesti Ajalehtede Liidu Nõukogu. 30.10.2008. Kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.eall.ee/lepped/online.html> (18.04.2014).
25. Protalinski, E. Facebook name battle: Ahmed Salman Rushdie claims victory. 15.11.2011. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.zdnet.com/blog/facebook/facebook-name-battle-ahmed-salman-rushdie-claims-victory/5358> (24.04.2014).
26. Rahvusvahelise Telekommunikatsiooni Liidu ametlik kodulehekül. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.itu.int/net/pressoffice/stats/2011/01/index.aspx> (18.04.2014).
27. Sotsiaalkampaania “Võitle leimiga vaba interneti nimel!” ametlik kodulehekül. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.leim.ee/full.php> (18.04.2014).
28. Tarand, K. Trükikõlbulikke netikommentaare praktiliselt pole. – Eesti Päevaleht 14. jaanuar 2010.
29. Turk, K. Teabe talletaja deliktiõiguslik vastutus. Magistritöö. Juhendaja Lahe, J. Tartu Ülikool 2010, lk 6.
30. Türgi valitsus tühistas Twitteri-keelu. – Postimees 04.04.2014.
31. United Nations Treaty Collection. Arvutivõrgus kättesaadav: https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-4&chapter=4&lang=en (20.04.2014).
32. Vallaste, H. E-teatmik. Kättesaadav arvutivõrgus <http://www.vallaste.ee/> (18.04.2014)

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

1. Deklaratsioon sõnavabadusest internetis. Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee. 13.05.2005 – CM(2005)56.
2. Eesti infopoliitika põhialuste heakskiitmine. Riigikogu otsus. 13.05.1998. – RT I, 1998, 47, 700.
3. Eesti Vabariigi põhiseadus. –RT 1992, 26, 349...RT I, 27.04.2011, 2.
4. Euroopa Liidu põhiõiguste harta. 30.3.2010 - C 83/389.
5. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. juuni 1998. a direktiiv 98/34/EÜ, millega nähakse ette tehnilistest standarditest ja eeskirjadest ning infoühiskonna teenuste eeskirjadest teatamise kord. – EÜT L 204, lk 37.
6. Infoühiskonna teenuse seadus. – RT I, 14.03.2014, 29.
7. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse Konventsioon. – RT II 2010, 14, 54.
8. Karistusseadustik – RT I 2001, 61, 364 ... RT I, 26.02.2014, 6.
9. Kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvaheline pakt. – RT II 1994, 10, 11
10. Laimuseadus (*Defamation Act*) 2013 (c 26), 25.03.2013. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26/pdfs/ukpga_20130026_en.pdf (20.04.2014)
11. Laimuseadus (*Defamation Act*), 4.07.1996. Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/31/pdfs/ukpga_19960031_en.pdf (20.04.2014)
12. Riigilõivuseadus RT I 2010, 21, 107 ... RT I, 21.03.2014, 16.
13. Tsiviilkohtumenetluse seadus. - RT I 2005, 26, 197 ... RT I, 13.03.2014, 100.
14. USA põhiseaduse esimene parandus (*The First Amendment*). Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.house.gov/Constitution/Amend.html> (20.04.2014)
15. Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 29.11.2013, 4.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

EESTI KOHTUPRAKTIKA

1. Riigikohtu tsiviilkollegiumi 10. juuni 2009. a otsus Vjatšeslav Leedo hagi AS Delfi vastu mittevarelise kahju hüvitamiseks. Tsiviilasi nr 3-2-1-43-09.

EUROOPA INIMÕIGUSTE KOHTUPRAKTIKA

1. EIKo 7.12.1976, 5493/72, *Handyside vs Ühendkuningriik*.
2. EIKo 06.09.1978, 5029/71, *Klass ja teised vs. Saksamaa*.
3. EIKo 24.04.1990, 11801/85, *Huving vs. Prantsusmaa*.
4. EIKo 22.05.1990, 12726/87, *Autronic vs Šveits*.
5. EIKo 26.11.1991, 13585/88, *Observer ja Guardian vs. Ühendkuningriik*.
6. EIKo 26.09.1995, 17851/91, *Vogt vs. Saksamaa*.
7. EIKo 8.07.1999, 26682/95, *Sürek vs. Türgi*.
8. EIKo 10.10.2013, 64569/09, *Delfi vs. Eesti*.
9. EIKo 29.06.2004, 64915/01, *Chauvy jt. vs. Prantsusmaa*.
10. EIKo 16.11.2004, 23131/03, *Norwood vs Ühendkuningriik*.
11. EIKo 10.12.2007, 69698/01, *Stoll vs. Šveits*.
12. EIKo 15.11.2007, 12556/03, *Pfeifer vs. Austria*.
13. EIKo 25.02.2010, 44306/98, *Renaud vs. Prantsusmaa*.
14. EIKo 21.09.2010, 34147/06, *Polanco Torres ja Movilla Polanco vs Hispaania*.
15. EIKo suurkoda, 7.02.2012, 39954/08, *Axel Springer AG vs. Saksamaa*.

16. EIKo suurkoda, 22.04.2013, 4887/08, *Animal Defenders International vs. Ühendkuningriik*, p 100.

EUROOPA KOHTU PRAKTIKA

1. EKo 23.10.2010 liidetud kohtuasjad C-236/08 kuni C-238/08, *Google France SARL, Google Inc. versus Louis Vuitton Malletier SA* (C-236/08) ja *Google France SARL contre Viaticum SA ja Luteciel SARL* (C-237/08) ja *Google France SARL contre Centrenational de recherche en relations humaines (CNRRH) SARL, Pierre Alexis Thonet, Bruno Raboin ja Tiger SARL* (C-236/08).
2. EKo suurkoda 12.07.2011, C-342/09, *L'Oréal ja teised vs. eBay International AG ja teised*.
3. EKo 24.11.2011, C-70/10, *Scarlet Extended SA vs Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs SCRL (SABAM)*.

MUUDE JURISDIKTSIOONIDE KOHTUPRAKTIKA

1. *Yahoo Inc. V La Ligue Contre Le Racisme et L'Antisemitisme*, 397 F. 3d 1120 (9th Cir. 2004).
2. USA Ülemkohtu (*Supreme Court*) 16.05.1927. a. otsus *Whitney vs California* 274 U.S. 357.
3. Inglismaa ja Wales'i Ülemkohtu (*Queen's Bench Division*) otsus 2.03. 2012 *Tamiz v Google* [2012] EWHC449.
4. Inglismaa ja Wales'i Ülemkohtu (*Administrative Court*) 27.07.2012. a otsus *Chambers v. DPP* [2012] EWHC 2157 (Admin).
5. Korea Konstitutsioonikohtu otsus 23.08.2012, 2010Hun-Ma47.
6. Põhja Iirimaa Ülemkohtu (*Queen's Bench Division*) 15.11.2013 otsus *J19 & Anor v Facebook Ireland* [2013] NIQB 113.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Simoona Hion, annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Sõnavabadus interneti kommentaariumis: õigsulikud aspektid“, mille juhendaja on prof Julia Laffranque

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 05.05.2014.